

Nr 124.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till sinnesslövrården m. m.; given Stockholms slott den 5 mars 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

Gunnar Hedlund.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 26 till innevarande års riksdag föreslagit en reglering av huvudmannskapet för undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, d. v. s. med nuvarande terminologi s. k. bildbara och obildbara sinnesslöa, framlägges i nu förevarande proposition förslag till statsbidrag för undervisning och vård av nämnda efterblivna. Statsbidraget föreslås fördelat på tre olika huvudformer, nämligen anläggningsbidrag, lärarlönebidrag och bidrag till egentliga driftkostnader.

Anläggningsbidraget, som f. n. utgår med 4 000 kronor per plats, dock endast till anstalter för bildbara sinnesslöa, avses skola utgå till samtliga av lagförslaget omfattade skol- eller anstaltstyper. Bidraget föreslås bestämt till 7 000 kronor för plats å skolinternat och till 5 000 kronor per plats å vårdanstalt samt skall beräknas efter det godkända platsantalet. För externatskolor skall bidraget utgå med 50 procent av de verkliga kostnaderna men maximeras till 5 000 kronor per elevplats. Procenttalet för ombyggnadsarbeten å byggnader, som icke förut avsetts för detta ändamål, föreslås bestämt till 30.

Lärarlönebidraget föreslås utgå med 95 procent av lönekostnaden i näst högsta löneklassen av för medgivna, reglerade tjänster gällande lönegrader.

Statsbidraget till egentliga driftkostnader föreslås höjt från 900 till 1 200 kronor per år för internatplatser av alla slag. För externatskolornas del

föreslås — förutom bidrag enligt vissa för normalskola gällande författningar — ett fast bidrag per inskriven elev och år av 200 kronor. Bidraget till den öppna vården skall avse i familjevård utackorderad och därvid höjas från f. n. 180 till 200 kronor per utackorderad och år.

Bestämmelserna i fråga om lärarlönebidraget föreslås skola träda i kraft fr. o. m. redovisningsåret 1954/55 och beträffande övriga bidrag den 1 januari 1955, fr. o. m. vilken dag huvudmannskapet för undervisning och vård av nu ifrågavarande efterblivna föreslagits skola åvila landstingen och de landstingsfria städerna.

Statens årliga kostnader beräknas med nuvarande platsantal till cirka 14 700 000 kronor, vilket innebär en ökning i förhållande till för budgetåret 1954/55 med utgångspunkt från nuvarande bidragsgrunder äskade medel med omkring 2 500 000 kronor.

De nu i riksstaten för motsvarande ändamål uppförda anslagen till Bidrag till anstalter för obildbara sinnesslöa, till Bidrag till uppförande eller inrättande av anstalter för bildbara sinnesslöa samt till Bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa föreslås för budgetåret 1954/55 uppförda med resp. 3 960 000 (+/—0), 900 000 (+ 50 000) och 8 200 000 (+ 1 300 000) kronor.

*Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
5 mars 1954.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen samt t. f. chefen för civildepartementet, statsrådet Nordenstam, anför chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Hedlund.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, p. 41—43, på min hemställen föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Bidrag till anstalter för obildbara sinnesslöa, till Bidrag till uppförande eller inrättande av anstalter för bildbara sinnesslöa samt till Bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa för budgetåret 1954/55 beräkna resp. ett förslagsanslag av 3 960 000 kronor, ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor och ett förslagsanslag av 8 200 000 kronor. Jag framhöll därvid, att frågan om medelsanvisningen för nästa budgetår under nyss angivna anslag lämpligen borde behandlas i samband med ett av 1951 års sinnesslövärdsutredning den 1 oktober 1953 avgivet betänkande med förslag angående statsbidrag för undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna. Då jag vid tiden för statsverkspropositionens färdigställande icke hunnit taga ställning till däri framlagda förslag, borde även med den definitiva uppskattningen av medelsbehovet få tills vidare anstå. Anslagen uppfördes därför preliminärt med angivna belopp.

Jag anhåller nu att få upptaga hithörande spörsmål till fortsatt behandling. I samband därmed torde jag även få anmäla *dels* ett av 1941 års lärarlönesakkunniga den 16 januari 1952 avgivet betänkande med utredning och förslag angående reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för vissa lärare vid sinnesslö- och epileptikeranstalter, *dels ock* uppkommen fråga om statsbidrag till svenska föreningen för psykisk hälsovård för anställande av sjukgymnast.

Inledning.

Den 29 juni 1951 bemyndigade Kungl. Maj:t dåvarande chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Mossberg, att tillkalla högst tre sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning angående organisationen och finansieringen av sinnesslövärderna samt framlägga därav föranledda förslag. I de sakkunnigas uppdrag ingick bl. a. att göra en översyn av ett av 1946 års sinnesslövärdsutredning år 1949 avlämnat betänkande om sinnesslövärderna (SOU 1949: 11), vilket betänkande jämte däröver avgivna remissyttranden¹ överlämnades till de sakkunniga.

Med stöd av nämnda bemyndigande tillkallades samma dag såsom sakkunniga ledamoten av riksdagens andra kammare, folkskolläraren G. T. Skoglund i Umeå, numera statssekreteraren i inrikesdepartementet S. O. af Geijerstam och byråchefen i ecklesiastikdepartementet G. B. Öhman, varjämte åt Skoglund uppdrogs att såsom ordförande leda de sakkunnigas arbete. Till sekreterare förordnades förste kanslisekreteraren i inrikesdepartementet B. O. A. Söderqvist. Genom beslut den 10 september 1951 tillkallades sedermera på de sakkunnigas hemställan inspektören för sinnesslövärderna Torsten Arnéus och sekreteraren i sinnesslöskolornas föreståndarförening, rektor Gösta Nordfors att såsom experter biträda de sakkunniga. De sakkunniga antog benämningen *1951 års sinnesslövärdsutredning*.

Enligt meddelade direktiv borde utredningen i första hand inrikta sitt arbete på att söka åstadkomma en ny lagstiftning för sinnesslövärderna. Denna del av utredningsarbetet har tidigare redovisats i utredningens den 15 februari 1952 avgivna betänkande med förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna m. m. (stencilerat). I samma betänkande framlades även förslag till provisoriska ändringar av bestämmelserna om statsbidrag till driftkostnader vid anstalter för obildbara sinnesslöa. Sistnämnda förslag framlades för riksdagen i propositionen nr 133/1952, vilken antogs av riksdagen samma år (riksdagens skr. nr 340). Ett på grundval av utredningens lagförslag utarbetat förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna har genom propositionen nr 26 förelagts årets riksdag.

Enligt nämnda lagförslag, varigenom landstingen och de landstingsfria städerna åläggas huvudmannaskapet för de psykiskt efterblivna, skall den nya organisationen bestå av särskolor och vårdanstalter. Särskola skall vara inrättad för externatundervisning eller såsom internat. I internat-skolan skall ingå *dels* småbarnshem med förskola för därför lämpade barn under skolåldern, *dels* skolhem med skola för allmän teoretisk och praktisk undervisning för dem, som är skolpliktiga vid särskola, *dels* ock yrkeshem för särskolepliktiga, som efter undervisning i skolhem anses böra erhålla yrkesundervisning. Vårdanstalt skall omfatta *dels* arbetshem för arbetsföra efterblivna, som erhållit undervisning i särskola men är ur stånd

¹ Angående sammansättningen av 1946 års utredning samt yttrandena däröver såvitt angår föreslagen ny lagstiftning, se prop. nr 26/1954, s. 14 m. fl.

att taga vård om sig själva, och med dem i förståndsutveckling och arbetsförmåga likställda, *dels* ålderdomshem för efterblivna, som vårdats eller kunnat vårdas i arbetshem men icke längre är arbetsföra, *dels* vårdhem för efterblivna barn, som kan antagas icke vara lämpade för särskoleundervisning eller icke kan tillgodogöra sig sådan undervisning, *dels ock* vårdhem för höggradigt efterblivna vuxna, som icke kan vårdas i arbetshem eller ålderdomshem för efterblivna.

Beträffande innebörden av lagförslaget i övrigt samt huvuddragen av nuvarande organisation torde få hänvisas till förenämnda proposition.

I nu föreliggande, den 1 oktober 1953 avgivna betänkande II (stencilerat) har utredningen till behandling upptagit frågorna om statsbidrag till undervisning och vård av förenämnda psykiskt efterblivna.

Över detta betänkande har, efter remiss, utlåtanden avgivits av socialstyrelsen, pensionsstyrelsen, statskontoret, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, landstingens förvaltningsutskott i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar läns norra, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, Stockholms stadsfullmäktige, stadsfullmäktige i Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Gävle och Norrköping, styrelserna för svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet, de enskilda sinnesslöanstaltarnas förening, svenska föreningen för undervisning och vård av psykiskt efterblivna och fallandesjuka, föreningen Sävstaholmsskolorna, svenska sinnesslöskolornas föreståndarförening samt svensk kuratorsförening.

Vidare har Kungl. Maj:t genom beslut den 8 november 1946 uppdragit åt 1941 års lärarlönesakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om *dels* reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för vissa lärargrupper vid statsunderstödda sinnesslöskolor och för lärare vid fristående arbetshem, *dels ock* statsbidrag till avlöning åt sådana lärare, som komme att omfattas av regleringsförslaget. Nämnda sakkunniga — vilka utgjordes av f. d. undervisningsrådet D. E. Andersson, kanslichefen K. A. V. Arvidsson, undervisningsrådet K. G. E. Källquist, generaldirektören A. E. V. Swartling samt jägmästaren och f. d. riksdagsmannen K. G. L. H. Tamm med i förevarande fall byråchefen G. B. Öhman såsom sekreterare — avgav den 16 januari 1952 betänkande med utredning och förslag angående reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för vissa lärare vid sinnesslö- och epileptikeranstalter (stencilerat). Över sistnämnda betänkande har, efter remiss, yttranden avgivits av statskontoret, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, statens lönenämnd, styrelserna för svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet, svenska särskolornas lärarförening gemensamt med sinnesslöskolornas föreståndarförening och svenska facklärarförbundet samt 1951 års sinnesslövärdsutredning.

Förslag till ändrade statsbidragsgrunder.

Allmänna synpunkter.

1946 års utrednings förslag.

Utredningen framhåller bl. a. följande:

Sinnesslövrården måste karakteriseras som en rent statlig samhällsuppgift, vars omhändertagande alltså principiellt i sin helhet borde tillkomma staten. En organisation med huvudparten av de sinnesslöa liksom hittills vårdade på mindre anstalter ute i länen gör det emellertid lämpligt, att vården vid dessa anstalter ombesörjes av landstingskommunerna. Det framstår likväl klart, att även kostnaderna för den vård, som staten sålunda överlåter åt landstingskommunerna, böra bäras av landet i dess helhet och alltså åvila staten.

Såsom skäl för att ålägga kommunerna att deltaga i kostnaderna för en statlig samhällsuppgift, där verksamhetens ombesörjande överlåtit åt dessa, brukar emellertid anföras, att detta är nödvändigt för att avhålla kommunerna från att vidtaga kostsammare åtgärder än som är behövt för uppnående av ett ur statens synpunkt tillfredsställande resultat av den kommunala verksamheten. Avgörande i frågan, huruvida kommunerna skola deltaga i kostnaderna, bör alltså enligt nyssnämnda tankegång, som synes riktig, vara, i vilken mån kommunerna kunna påverka kostnaderna. Är det fråga om ett verksamhetsområde, där kommunernas rätt till prövning är av mera formell natur eller där såväl behovet av åtgärderna som kostnaderna härför kunna mätas med hänsyn till klart framträdande, objektivt bestämbara faktorer, föreligger uppenbart icke någon anledning att lägga några kostnader på de kommunala enheterna. Är å andra sidan uppgiften sådan, att det helt eller i mycket hög grad beror på kommunernas ställningstagande, huruvida en åtgärd skall komma till stånd liksom på vilket sätt och till vilken kostnad åtgärden skall verkställas, bör så stor del av kostnaden läggas på kommunerna, att de föranledas iakttaga nödig sparsamhet vid uppgiftens handhavande.

Utredningen föreslår, att anläggningsbidrag och driftbidrag skall utgå till de kommunala anstalterna med belopp motsvarande i genomsnitt 80 procent av huvudmännens kostnader. Bidragen föreslås graderade efter skatteunderlaget. Dessutom förordas ett 40-procentigt bidrag till tjänstebostäder. Lärarlönerna avses enligt förslaget helt täckas av statsmedel. Driftbidrag skall utgå även till enskilda anstalter men icke graderas efter skatteunderlaget.

Yttranden över 1946 års utrednings förslag.

De föreslagna statsbidragsgrunderna har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det övervägande antalet remissinstanser, bl. a. av *förvaltningsutskotten i samtliga landsting utom Stockholm och Uppsala* samt av *stadsfullmäktige i Norrköping, Malmö och Gävle*. I åtskilliga remiss-

yttranden har man emellertid underkänt det av utredningen beträffande de kommunala anstalterna föreslagna systemet med skatteunderlagsgradering, vilket man funnit vara för invecklat och icke heller rättvist. Så är fallet med de yttranden, som avgivits av *medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen, landstings- och stadsförbunden, Stockholms och Uppsala läns landstings förvaltningsutskott, stadsfullmäktige i Stockholm, Hälsingborg och Göteborg, 1941 års lärarlönesakkunniga samt föreståndareföreningen. Statskontoret m. fl.* anser, att man bör avvakta resultatet av allmänna statsbidragsutredningens översyn av gällande statsbidragsbestämmelser. *Stockholms, Uppsala och Örebro läns landstings förvaltningsutskott, landstingsförbundet samt stadsfullmäktige i Göteborg m. fl.* uttalar önskemål om en förenkling av statsbidragssystemet i likhet med vad som föreslagits i 1946 års statsbidragsakkunnigas betänkande angående statsbidragssystemet för den slutna kroppssjukvården (SOU 1948:48).

Svenska landstingsförbundet — som har en utförlig motivering mot en differentiering av statsbidraget efter skatteunderlag — anser det med fog kunna ifrågasättas, huruvida icke staten borde täcka en större procentandel än 80 procent av kostnaderna för nybyggnad och drift. Naturligt vore, att staten påtog sig hela kostnaden. Emellertid kan det av förvaltningstekniska skäl vara motiverat, att en viss mindre del av kostnaden, dock högst 10 procent, åvilar huvudmannen.

Några remissinstanser — bl. a. *svenska stadsförbundet och Stockholms stadsfullmäktige* anser, att kostnaderna bör helt bestridas av staten.

Även utredningens förslag om statsbidrag till de enskilda anstalterna har kritiserats. I denna del kommer yttrandena att redovisas i avsnittet om driftbidragen.

1951 års utrednings förslag.

Utredningen erinrar, att 1946 års utredning vid sitt ställningstagande till storleken av statens ekonomiska engagement utgick från att undervisningen och vården av ifrågavarande klientel i princip vore en rent statlig angelägenhet. Liknande synpunkter framfördes på sin tid även av kommunalskatteberedningen i dess år 1943 avgivna betänkande (SOU 1943:43). Beredningen hyste närmast den uppfattningen, att sinnesslö-vården borde helt förstatlignas. Därest huvudmannaskapet för sinnesslö-vården ansåges bära åvila landstingen och städerna utanför landsting, borde statens bidrag till vården så ökas, att de i det närmaste täckte kostnaderna för densamma. På de kommunala enheterna borde allenast vila så stor del av kostnaderna, som erfordrades för att vidmakthålla intresset för sparsamhet vid vårdens handhavande.

1951 års utredning framhåller vidare, att den visserligen i sitt första betänkande föreslagit, att huvudmannaskapet för undervisningen och vår-

den av de psykiskt efterblivna, som omfattades av utredningens lagförslag, skulle åvila landstingen och de landstingsfria städerna. Med detta ställningstagande är emellertid icke fastslaget, att landstingen ensamma skola svara för kostnaderna. I själva verket torde man hos flertalet landsting och från de berörda kommunförbundens sida förutsätta, att staten skall svara för hela eller i varje fall huvuddelen av kostnaderna. Att staten helt skulle taga på sig kostnaderna för sinnesslövärdens låter sig emellertid svårligen förena med ett kommunalt huvudmannaskap. Ett sådant måste ju förutsätta, att landstingen har ett självständigt ekonomiskt intresse av en rationell drift och frihet att inom vissa gränser själva bestämma hur vården skall anordnas, allt förhållanden som bortfaller om statsbidraget göres hundraprocentigt. Kraven på ett sådant bidrag torde också — liksom önskemålen om att landstingens andel skall vara helt obetydlig — grunda sig på en principiell uppfattning, att det här är fråga om en statlig uppgift, en uppfattning, som utredningen för sin del icke kan dela. Man synes i varje fall knappast på sjukvårdens område böra tala om några principiellt statliga eller kommunala uppgifter. I detta sammanhang må endast erinras om den diskussion, som förts om att överföra sinnessjukvården till kommunalt huvudmannaskap. Hela detta spørsmål är egentligen endast en fråga om fördelningen mellan staten och de kommunala huvudmännen inbördes av sådana kostnader, som under alla omständigheter bör bestridas av det allmänna. Ett förslag om ändring av statsbidraget i den ena eller andra riktningen kommer sålunda endast att innebära en överflyttning av uppkommande kostnader från staten till kommunerna, d. v. s. landstingen (motsvarande) eller vice versa.

Då sinnesslövärdens alltså enligt utredningens mening icke kan anses vara en principiellt statlig angelägenhet, återstår i huvudsak två skäl för en statlig bidragsgivning. För det första påläggas de kommunala huvudmännen genom den föreslagna lagstiftningen en ny uppgift, nämligen huvudmannaskapet — förutom för undervisning och vård av bildbara sinnesslöa barn — också för vården av vuxna bildbara och sådana obildbara, som icke av särskilda skäl skall vårdas på statlig anstalt. Det andra skälet är stimulanssynpunkten, d. v. s. önskemålet att genom statsbidrag kunna uppmuntra hela vårdgrenen eller någon speciell vårdform inom densamma.

Beträffande förstnämnda spørsmål framhåller utredningen, att huvudmännen genom dessa nya åligganden kommer att få vidkännas utgifter, som måste anses förhållandevis betydande vid jämförelse med de utgifter för hälso- och sjukvården, som redan åvilas dem.

I fråga om det andra skälet för en statlig bidragsgivning anser utredningen det vara ett starkt önskemål, att statsmakterna skall ha möjlighet att kunna uppmuntra någon eller några vårdformer ävensom en upprustning och utbyggnad av vårdmöjligheterna i allmänhet. En statlig bidragsgivning måste tillmätas särskilt stor betydelse på förevarande område, då

sinesslövärderna utan tvekan i flera hänseenden måste betraktas som en eftersatt vårdgren. Detta gäller i fråga om såväl den nuvarande vårdstandarden som den bristande utbyggnaden av hela vårdgrenen. Flera landstingsanstalter är tämligen ålderstigna och torde trots ombyggnader få betecknas som otidsenliga. Bland de enskilda anstalterna finnes också sådana med olämpliga och mindre väl underhållna lokaler. Härtill kommer vidare, att antalet f. n. befintliga anstaltsplatser måste anses otillräckligt, framförallt i fråga om det klientel, vårdklientelet, för vilket bestämmelser om huvudmannaskap hittills saknats.

Från dessa utgångspunkter anser utredningen, att staten — vars direkta bidrag enligt av utredningen verkställda mycket ungefärliga beräkningar f. n. täcker endast en knapp tredjedel av driftkostnaderna — måste lämna väsentliga bidrag både till anläggning och drift av de skolor och anstalter, om vilka nu är fråga. Beträffande anläggningsbidragen har utredningen dock övervägt, om icke dessa skulle kunna slopas. En upprustning i olika hänseenden av sinnesslövärderna måste emellertid anses oundgänglig. Landstingens åligganden enligt den föreslagna lagstiftningen torde därför komma att bli förhållandevis betungande. Den utbyggnad av sinnesslövärderna, för vilken byggnadsbidraget ursprungligen infördes i samband med genomförandet av 1944 års lagstiftning, kan vidare ännu icke betraktas såsom avslutad. Det kommer sålunda att under en ganska lång utbyggnadsperiod röra sig om kostnader av sådan storleksordning, att det icke rimligen bör läggas på landstingen att ensam svara för desamma. Med hänsyn härtill anser utredningen, att anläggningsbidraget åtminstone tills vidare bör bibehållas. I överensstämmelse med de riktlinjer, som varit grundläggande för nu gällande bestämmelser om anläggningsbidrag i allmänhet inom sjukvården bör bidraget bestämmas till ett fast belopp per godkänd vårdplats, som motsvarar ungefär 50 procent av bidragsunderlaget, d. v. s. byggnads-kostnaden per vårdplats.

I fråga om driftbidragen har tidigare såsom utgångspunkt för fördelningen av kostnaderna mellan staten och huvudmännen gällt, att staten skulle svara för en tredjedel av kostnaderna för de obildbara sinnesslöa och för tre fjärdedelar av kostnaderna för de bildbara. Utredningen har emellertid också i detta hänseende funnit en genomsnittlig hälftindelning av de totala kostnaderna för vårdgrenen vara skälig. Bidraget föreslås utgå med visst belopp per godkänd vårdplats och år. Lärarlönebidraget föreslås höjt från 85 till 95 procent av lönekostnaden enligt viss löneklass. Härutöver föreslås särskilda bidrag för den öppna vården och för inköp av materiel till yrkeshemmen vid särskolorna.

Att såsom 1946 års utredning föreslagit gradera statsbidragen med hänsyn till skatteunderlaget anser 1951 års utredning icke böra komma i fråga. I de för utredningen meddelade direktiven har också uttalats, att då det här rör sig om landstingskommuner och därmed jämställda större städer,

anledning torde saknas att i varje fall för driftbidragets del gradera statsbidraget efter skatteunderlaget. Det sagda torde i lika hög grad gälla i fråga om byggnadsbidragen.

Vid bifall till utredningens förslag kan statens årliga bidrag till de totala driftkostnaderna, som av utredningen beräknats till i runt tal 34 000 000 kronor, uppskattas till följande belopp, nämligen för lärarlönebidrag 3 400 000, driftbidrag i allmänhet 13 000 000, driftbidrag till externatskolor 150 000 och driftbidrag till öppen vård 250 000 eller tillhopa 16 800 000 kronor. Då statens bidrag till driftkostnaderna för budgetåret 1953/54 uppskattas till omkring 11 100 000 kronor, innebär alltså utredningens förslag en ökning av statens årliga kostnader med 5 700 000 kronor.

Härtill kommer kostnaden för anläggningsbidragen, omkring 2 000 000 kronor årligen. I riksstaten för innevarande budgetår har för ändamålet upptagits ett reservationsanslag av 850 000 kronor. Då detta anslag beräknas på grundval av inkommande ansökningar, kan dock någon jämförelse svårigen göras.

De nya statsbidragsgrunderna — bortsett från lärarlönebidragen — föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1955, fr. o. m. vilken dag huvudmannskapet för undervisning och vård av dessa efterblivna enligt föreliggande lagförslag skulle överföras till landstingen och de landstingsfria städerna. Liksom vid tillkomsten av nu gällande bestämmelser om anläggningsbidrag bör emellertid medgivas, att, om uppförande av skola eller anstalt påbörjats men ej avslutats före nämnda dag, statsbidrag ändock må kunna utgå enligt de nya grunderna under förutsättning att vederbörande skola (anstalt) upptagits i någon godkänd plan eller eljest godkänts av tillsynsmyndigheten. I fråga om lärarlönebidragen gäller, att bidragsbestämmelserna svårigen kan ändras under pågående redovisningsår. De nya bestämmelserna bör därför träda i kraft den 1 juli året innan eller samma år som lagen träder i kraft. Utredningen föreslår, att lärarlönebidragen ändras fr. o. m. den 1 juli 1954.

Utredningen har slutligen framhållit, att allmänna statsbidragsutredningen enligt uppgift icke f. n. kommer att upptaga frågorna om statsbidrag till sekundärkommuner. Då proposition i nu förevarande statsbidragsfråga bör kunna föreläggas 1954 års riksdag, har sinnesslövrådsutredningen icke ansett sig kunna avvakta ett eventuellt förslag från statsbidragsutredningens sida.

Yttranden över 1951 års utrednings förslag.

De av utredningen föreslagna statsbidragsgrunderna, har, såvitt angår konstruktionen av de olika bidragsformerna, i huvudsak tillstyrkts av det alldeles övervägande antalet remissinstanser.

Däremot har endast ett mindre antal remissinstanser ansett sig kunna

godtaga utredningens allmänna synpunkter på statsbidragsfrågorna i övrigt. Så är fallet t. ex. med *skolöverstyrelsen, förvaltningsutskotten i Jönköpings, Gotlands, Hallands, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län samt stadsfullmäktige i Gävle*. Från flera håll har därvid uttalats, att förslaget vittnar om en synnerligen positiv inställning till skapande av förbättrade resurser på detta område. Förslaget anses vidare innebära en betydande förenkling av gällande bidragsbestämmelser och en väsentlig höjning av nu utgående bidragsbelopp.

Åtskilliga remissinstanser har emellertid anmält avvikande mening. *Statskontoret* framhåller sålunda, att ett så kostnadskrävande förslag måste ingiva starka betänkligheter i nuvarande statsfinansiella läge. Ämbetsverket utgår från att allmänna statsbidragsutredningen, som enligt sina direktiv har till uppgift att företaga en allmän översyn ur rationaliseringssynpunkt av gällande statsbidragsbestämmelser, icke kan undgå att taga ställning jämväl till principerna för statsbidragens utformning på nu förevarande område. Den föreslagna reformen torde därför endast kunna bli av provisorisk natur och bör givetvis ej heller göras mera omfattande än som kan anses oundgängligen nödvändigt, därest föreliggande lagförslag genomföres. I detta sammanhang understryker statskontoret också utredningens uttalande, att storleken av den statliga bidragsgivningen på detta område ytterst är en fråga om fördelningen mellan staten och de kommunala huvudmännen inbördes av sådana kostnader, som under alla omständigheter bör bestridas av det allmänna.

Å andra sidan har från flera håll framhållits, att sinnesslövärderna är en statlig angelägenhet och att staten i princip bör bestrida därmed förenade kostnader. Så är bl. a. fallet med *svenska landstingsförbundets styrelse*, som därutöver anser, att med den av utredningen angivna utgångspunkten en utredning skulle varit motiverad, som klarlade statens resp. de kommunala huvudmännens möjligheter att påtaga sig nya ekonomiska bördor för sinnesslövärderna. När det gäller staten konstateras endast, att statsfinansiella skäl ej nu tillåter bidrag utöver en viss nivå, medan man däremot utgår såsom självfallet från att landsting och städer utanför landsting alltid skall ha möjligheter att påtaga sig resterande kostnader, ett vanligt tillvägagångssätt vid utmätande av statsbidrag. Med hänsyn till att frågan om sinnesslövärdens organisation är brännande och alltför länge fått vila i avvaktan på de utredningar, som ansetts erforderliga, är en snar lösning av denna vårdfråga starkt påkallad. Även om nu föreslagna statsbidrag i vissa hänseenden är otillfredsställande, vill styrelsen dock icke motsätta sig en lösning av sinnesslövärdfrågan i huvudsak på basis av utredningens förslag, om därigenom möjligheter skapas för ett snart realiserande av föreliggande reformprojekt. I styrelsens synpunkter instämmer bl. a. *Uppsala, Örebro och Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott*.

Uppsala läns landstings förvaltningsutskott uttalar vidare sina betänkligheter mot att allt flera stora kostnadskrävande uppgifter påläggas landstingen. Därest så anses vara lämpligt ur administrativa synpunkter, är det nödvändigt, att statens bidrag till kostnaderna härför — såväl anläggnings- som driftkostnader — bliva tilltagna så, att landstingens ekonomiska förutsättningar att på rätt sätt omhänderha uppgifterna icke äventyras genom att stora kostnader överflyttas från det statliga skatteunderlaget till det ur bärkraftssynpunkt väsentligt känsligare kommunala skatteunderlaget.

Svenska stadsförbundets styrelse erinrar om att förslaget innebär en betydande försämring i förhållande till de bidragsgrunder, som framlades av 1946 års utredning. Styrelsen understryker vidare, att kommunalfinansiella skäl utan tvekan motiverar en högre bidragstilldelning än som nu ifrågasatts, och kan därför icke finna det befogat, att från den principiella utgångspunkten att staten rätteligen bör bekosta ifrågavarande verksamhet, göres så ansefliga avsteg, som det nu framlagda förslaget i enskildheterna innebär. En överarbetning av förslaget bör ske i syfte att tillförsäkra landstingskommunerna en avsevärt gynnsammare statsbidragstilldelning.

Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott framhåller, att här i första hand icke är fråga om meddelande av sjukvård utan av undervisning. Det enda naturliga och riktiga synes beträffande särskolorna vara en jämförelse med statsbidragen inom undervisningsväsendet. Då detta städse ansetts vara en statlig uppgift, borde sålunda rent principiellt kostnaderna helt bestridas av staten. För att vidmakthålla intresset för sparsamhet kan emellertid en viss mindre del av kostnaderna påläggas landstingen. Härvid förutsättes dock, att i princip minst 80 procent av kostnaderna för senneslövården bäres av staten och högst 20 procent av de kommunala huvudmännen. Denna fördelningsprincip bör gälla även för vården av vuxna bildbara och sådana obildbara, som icke av särskilda skäl skall vårdas på statlig anstalt.

Även flera andra förvaltningsutskott, bl. a. *Östergötlands* och *Värmlands*, samt *Stockholms stadsfullmäktige* och *stadsfullmäktige i Malmö, Hälsingborg* och *Norrköping* påyrkar väsentligt högre bidrag än vad utredningen föreslagit. *Stockholms stadsfullmäktige* erinrar sålunda om att man vid den utbyggnad av senneslövården, som på grund av rådande platsbrist ägt rum i Stockholm och annorstädes, med hänsyn till hittillsvarande överväganden i statsbidragsfrågan haft grundad anledning utgå ifrån, att den statliga insatsen i vart fall icke skulle komma att understiga vad som föreslagits i 1946 års utredning. Likaså har förutsatts, att retroaktiv ersättning skulle komma att utgå till de åtgärder, som vidtagits i avvaktan på en lösning av bidragsfrågan.

Enligt *Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott* borde det åvila staten att åtminstone svara för kostnaden för den ytterligare verksamhet, som åläggas landstingen. Detta bör i alldeles särskild grad gälla driftkostnaderna

för de i plan för sinnesslövärdens intagna anstalter, som icke tillhör huvudmannen.

Från några håll framföres liksom från statskontorets sida önskemål om att allmänna statsbidragsutredningen skall upptaga också dessa bidragsfrågor till prövning, enär en mera långtgående förenkling av bidragsgrunderna bör eftersträvas. *Västmanlands läns landstings förvaltningsutskott*, vars synpunkter i stort sett delas av *Älvsborgs läns*, beklagar sålunda, att statsbidragen icke kunnat givas en mera förenklad och rationell utformning. Denna fråga bör så snart som möjligt upptagas på allmänna statsbidragsutredningens dagordning, enär med bidragsbestämmelsernas nuvarande utformning alltför mycket administrativt arbete nedlägges på ansöknings- och granskningsförfarandet från såväl bidragssökande som bidragsgivande myndigheters sida.

Av i stort sett nu åberopade skäl har *Kronobergs läns landstings förvaltningsutskott* ifrågasatt, om icke de föreslagna driftbidragen borde sammanföras till ett enhetligt bidrag.

Jämtlands läns landstings förvaltningsutskott anser, att det med hänsyn till den nära anknytningen mellan hjälpklasserna och externatskolorna förefaller, som om huvudmannaskapet för externaten genom tillägg till gällande folkskoleförfattningar med fördel kunde direkt påföras resp. kommuner, särskilt som en sådan åtgärd skulle avlägsna riskerna för den dubbelorganisation inom folkundervisningsväsendet, som de nuvarande och föreslagna bestämmelserna om externaten onekligen innebär.

Anläggningsbidrag.

Gällande bestämmelser.

Enligt kungörelsen den 30 juni 1944 (nr 535) angående statsbidrag till uppförande eller inrättande av anstalter för bildbara sinnesslöa må statsbidrag utgå till landsting eller stad, som ej deltager i landsting, för anordnande av anstalter för bildbara sinnesslöa. Bidrag för uppförande eller inrättande av externatskola må dock utgå endast i de fall, där med hänsyn till lokala och andra förhållanden undervisning av sinnesslöa prövas utan olägenhet kunna förläggas till dylik skola. Bidrag kan sålunda icke utgå till andra än kommunala huvudmän och icke heller för anstalter, avsedda för obildbara sinnesslöa.

Bidrag utgår för såväl uppförande av nybyggnad som inköp och ombyggnad av äldre för ändamålet lämpad byggnad samt omändring av i vederbörande landstings eller stads ägo befintlig, för annat ändamål uppförd byggnad.

Bidraget utgår med högst 4 000 kronor för varje elevplats, dock högst tre fjärdedelar av den verkliga kostnaden för erforderliga byggnads- och änd-

ringsarbeten jämte vid inköp tre fjärdedelar av köpesumman. I kostnaden må icke inräknas utgifter för anskaffande av tomt samt för byggnadernas förseende med inventarier.

Statsbidrag utgår icke till tjänstebostäder.

I en övergångsbestämmelse till kungörelsen har föreskrivits, att, om landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, före kungörelsens ikraftträdande den 1 juli 1944 påbörjat men ej färdigställt uppförande eller inrättande av angivna lokaler, statsbidrag må utgå enligt kungörelsen, när skäl därtill äro. Ansökan om statsbidrag skulle i så fall ingivas före utgången av år 1944.

1946 års utrednings förslag.

Enligt utredningens förslag skall byggnadsbidrag utgå till samtliga i organisationsplanen för den kommunala sinnesslövärderna ingående anstaltstyper, dels i form av bidrag till egentliga anstaltsbyggnader, dels ock såsom bidrag till tjänstebostäder. Bidrag föreslås utgå till kostnaderna för såväl uppförande av nybyggnad som inköp och omändring av i vederbörande landstings eller stads ägo befintlig, för annat ändamål uppförd byggnad. Bidrag skall även få utgå till kostnader för mera omfattande ändrings- och reparationsarbeten å redan befintliga byggnader, dock icke om arbetena föranletts därav, att underhållet försumrats. Den nuvarande restriktiva avfattningen av bestämmelserna om statsbidrag till externatskolor anser utredningen böra bibehållas. Byggnadsbidrag till enskilda anstalter anses i vissa fall vara motiverade, särskilt beträffande sådana specialanstalter, där staten framdeles väntas övertaga verksamheten. Det torde här vara en fördel att låta utbygga dessa anstalter, så att staten sedermera får övertaga en tämligen färdigbyggd anstalt. Frågan om byggnadsbidrag till ifrågavarande anstalter anses dock böra liksom hittills i varje särskilt fall underställas riksdagens prövning.

För statsbidragets beräkning skall fastställas ett bidragsunderlag på grundval av de beräknade kostnaderna för samtliga i byggnadsförslaget ingående statsbidragsberättigade utrymmen. I bidragsunderlaget skall även inräknas kostnaderna för den första uppsättningen inventarier till vissa lokaler, utgifter för inomhusledning och fast inredning samt kostnader för ritningar, arbetsledning och kontroll. Statsbidrag för egentliga anstaltsbyggnader föreslås utgå med en i förhållande till skatteunderlaget per invånare graderad procentsats, som i den s. k. normalkommunen skulle utgöra 80 procent. Bidraget till tjänstebostäder föreslås utgå med 40 procent av kostnaderna beträffande nybyggnad samt med 25 procent vid om- eller tillbyggnad och ändringsarbeten men skall icke graderas efter skatteunderlag. Vid ny- eller ombyggnad, som ersätter tidigare anstaltsbyggnad, skall bidragsunderlaget minskas med det belopp, som av Kungl. Maj:t prövas motsvara den äldre byggnadens värde.

Yttranden över 1946 års utrednings förslag.

Utredningens förslag, som godtagits av flera remissmyndigheter, har dock i åtskilliga fall kritiserats, främst av de kommunala myndigheterna. Systemet med skatteunderlagsgradering har sålunda i de flesta fall underkänts.

Förvaltningsutskotten i Malmöhus och Hallands läns landsting yrkar bidrag till samtliga för sinnesslövarlden erforderliga eller lämpliga lokaler, det förstnämnda förvaltningsutskottet med 100 procent.

Skolöverstyrelsen framhåller, att externaten bör tillerkännas större betydelse inom särskoleväsendet och förordar därför, att statsbidrag till byggande av externat utgår efter samma grunder som till andra särskolebyggnader. Till tjänstebostäder bör statsbidrag utgå i anslutning till vad som gäller inom folkskolan.

Svenska landstingsförbundet föreslår, att endast en mindre del, högst 10 procent, av kostnaden skall åvila huvudmannen. Bidraget bör icke anknyta till de verkliga kostnaderna, vilket förutsätter en ingående granskning, som drager betydande tid och arbetskraft. Ur förenklingsynpunkt kan ifrågasättas, att man med utgångspunkt från den av förbundet föreslagna procentsatsen fixerar vissa bestämda bidragsbelopp, vilka med vissa tidsintervaller, förslagsvis vart tredje eller vart femte år, underkastas justeringar med hänsyn till inträffade förändringar i de verkliga kostnaderna. Där av övervaknings- och liknande skäl vissa tjänstebostäder måste inrymmas inom anstaltens byggnadskropp, bör statsbidrag för dessa utgå efter samma procentsats som för anstalten i dess helhet.

Stadsfullmäktige i Stockholm och Hälsingborg påyrka, att kostnaderna för anstaltsbyggnader helt bestrides av staten.

1941 års läroverstyrelsen anser det nuvarande bidragssystemet med platsantalet som avgörande faktor för bestämmande av statsbidragets storlek visserligen schematiskt men dock föredömligt ur rationaliseringsynpunkt. En omprövning av nu gällande fasta bidragsbelopp synes emellertid vara av förhållandena påkallad. Statsbidrag till byggande av externat-skolor och tjänstebostäder bör utgå i enlighet med skolöverstyrelsens förslag.

Förvaltningsutskottet i Västerbottens läns landsting föreslår, att i övergångsbestämmelserna till den av utredningen föreslagna sinnesslölagen inrymmas den bestämmelsen, att byggnadsbidrag enligt utredningens förslag skall utgå även till de landsting, som under år 1949 eller senare, intill dess den nya lagen träder i kraft, uppfört och tagit i bruk nyuppförda anstalter för sinnesslövarlden.

Föreningen för sinnesslöa barns vård (numera föreningen Sävstaholms-skolorna) anser önskvärt, att föreningen kan erhålla statsbidrag till upp-

förande av anstaltsbyggnader, däri inbegripet tjänstebostäder, utan att bidragsfrågan varje gång skall prövas av riksdagen.

De enskilda sinnesslöanstaltarnas förening påpekar, att under en eventuell avvecklingstid statsbidrag bör få utgå för sådana omändringar inom fastigheterna, som kan anses nödvändiga för standardens uppehållande.

1951 års utrednings förslag.

Utredningen erinrar, att statsbidrag till uppförande eller inrättande av anstalter för sinnesslöa — dock begränsat till anstalter för bildbara sinnesslöa — infördes först fr. o. m. budgetåret 1944/45. Förslag härom framlades för riksdagen i propositionen den 3 mars 1944, nr 206, angående statsbidrag till uppförande m. m. av anstalter för bildbara sinnesslöa. I propositionen föreslogs, med utgångspunkt från en byggnadskostnad per nybyggd plats varierande mellan 4 000 och 10 000 kronor, ett statsbidrag om 4 000 kronor per plats, dock högst 75 procent av den verkliga kostnaden. Genom sistnämnda bestämmelse avsågs att vinna en viss överensstämmelse med gällande grunder för statsbidrag till folkskolebyggnader, varjämte särskilda bestämmelser för statsbidrag till inrättande av externatskolor inom sinnesslövärderna med denna konstruktion av bidraget icke beräknades bli erforderliga.

Utredningen framhåller vidare, att den utbyggnad av sinnesslövärderna, som är att vänta, så gott som uteslutande torde komma att ske genom de kommunala huvudmännens försorg. Med hänsyn härtill bör anläggningsbidrag liksom enligt f. n. gällande bestämmelser utgå till landsting och till stad, som ej deltagar i landsting. Nämnda huvudmän kommer emellertid icke att själva driva alla de skolor och anstalter, som erfordras. De enskilda anstalter, som med hänsyn bl. a. till rådande vårdstandard anses kunna godtagas, torde komma att bibehållas inom den av det allmänna understödda sinnesslövärderna vid sidan av de kommunala anstalterna. Dessa enskilda anstalter kommer då att upptagas i något eller några landstingsplaner för sinnesslövärderna. I den mån det vid sådana enskilda anstalter erfordras ändrings- eller reparationsarbeten, synes det icke finnas några skäl, varför dessa anstalter skulle utestängas från det bidrag härtill, som föreslås skola utgå till de kommunala huvudmännen. Något statsbidrag till nybyggnad för att tillgodose behovet av ytterligare platser inom visst landstingsområde torde däremot ej böra utgå till enskilda. I den mån sådan nybyggnad behöver ske, bör denna, för att berättiga till statsbidrag, i princip ombesörjas av de kommunala huvudmännen. Därest dessa huvudmän anser det ur allmänna synpunkter lämpligt, att en nybyggnad ombesörjes av enskild, förening eller stiftelse, synes dock anläggningsbidrag böra utgå efter prövning från fall till fall.

Vissa kategorier enskilda anstalter torde emellertid icke komma att upptagas i planerna. Detta gäller tre typer av anstalter, nämligen för det första anstalter, avsedda för en speciell kategori efterblivna från hela lan-

det, för det andra välskötta enskilda anstalter med intagna från ett stort antal landstingsområden och för det tredje slutligen sådana enskilda anstalter, som anses böra bibehållas endast under en övergångstid. Förstnämnda båda grupper kan komma att godkännas av tillsynsmyndigheten såsom s. k. rixanstalter och bör icke i statsbidragshänseende behandlas sämre än sådana, som upptagits i planerna. För den händelse platsantalet är otillräckligt för någon speciell kategori efterblivna, som lämpligen bör placeras på rixanstalt, och enskild, förening eller stiftelse är villig att svara för nybyggnad, bör statsbidrag efter prövning från fall till fall kunna utgå även till ägarna av dessa anstalter. Denna prövning bör kunna avse även statsbidragets storlek. Den tredje gruppen enskilda anstalter, t. ex. sådana, som icke har eller med rimliga kostnader kan bibringas en önskvärd vårdstandard men som med hänsyn bl. a. till rådande platsbrist av tillsynsmyndigheten godkännes för en längre eller kortare övergångstid, bör självfallet icke erhålla anläggningsbidrag.

Bidrag bör utgå till uppförande av anstalter för såväl bildbara som obildbara sinnesslöa.

Med hänsyn till angelägenheten av att externatundervisningen av såväl ekonomiska som sociala skäl utbygges i största möjliga utsträckning bör statsbidrag alltid kunna utgå även för inrättande av externatskola eller externatplatser vid skolhem. I den mån särskilda sysselsättningsavdelningar komma att inrättas i externatform, bör anläggningsbidrag givetvis kunna beviljas också för sådant ändamål.

Utredningen föreslår att bidraget liksom f. n. skall utgå för *dels* uppförande av nybyggnad — häri innefattad även tillbyggnad, som medför platstillskott — *dels* inköp och ombyggnad av äldre för ändamålet lämpad byggnad, *dels dock* omändring av i vederbörande landstings eller stads ägo befintlig, för annat ändamål uppförd byggnad. Med hänsyn bl. a. till den upprustning av befintliga anstalter, som i flera fall synes vara nödvändig, torde statsbidragsrätten härutöver böra utvidgas till att avse även mera omfattande ändrings- eller reparationsarbeten å befintliga, för detta ändamål uppförda byggnader. Frågan härom torde dock böra prövas från fall till fall med hänsyn till arbetenas ändamålsenlighet och möjligheterna att på så sätt tillgodose ett behov, som eljest måste täckas genom nybyggnad. Ändrings- eller reparationsarbetena bör vidare givetvis icke ha föranletts av att byggnadernas normala underhåll försumrats. Då emellertid nu avsedda upprustning av det befintliga anstaltsbeståndet bör genomföras redan under de närmaste åren, bör rätten till statsbidrag i detta hänseende begränsas till en övergångstid om förslagsvis fem år.

Bidrag bör liksom f. n. är fallet icke medgivas för kostnader för inköp av tomtmark eller vid inköp av fastighet för den del av köpesumman, som kan beräknas belöpa å markvärdet. Behovet av personalbostäder bör i första hand tillgodoses genom den öppna hyresmarknaden. De statliga stödåtgärder av olika slag, som därvid är tillgängliga, torde få anses tillräckliga. I

den mån personalbostäder uppföres inom själva anstaltsområdet torde vidare i den beräknade platskostnaden i vanliga fall vara medräknad åtminstone kostnaden för bostäder åt viss ledande personal, ävensom jourrum och dylikt. Något särskilt bidrag för tjänstebostäder bör därför icke heller i fortsättningen utgå.

Utredningen förordar, att byggnadsbidraget bestämmes med utgångspunkt från den beräknade normalkostnaden per plats för byggnader av nu ifrågavarande slag. Bidraget bör fastställas till visst belopp per plats och platsantalet sålunda bliva den avgörande faktorn för bestämmande av statsbidragets storlek. Ett system med på så sätt standardiserade statsbidragsbelopp kan visserligen anses vara schematiskt men innebär just på grund härav stora fördelar. För att förhindra alltför stora förändringar i relationen mellan statens och huvudmännens andel i byggnadskostnaderna bör bidragsunderlaget och därmed även statsbidraget förslagsvis vart femte år justeras med hänsyn till inträffade förändringar i de verkliga kostnaderna.

När det gäller att fastställa storleken av byggnadsbidraget anser utredningen flera vägar tänkbara för att komma fram till en lämplig avvägning av den statliga andelen av byggnadskostnaden. Nu gällande statsbidrag fastställdes av 1944 års riksdag och har sedan dess utgått med oförändrat belopp. Enligt uppgift från byggnadsstyrelsen har byggnadskostnadsindex (genomsnitt för olika byggnadstyper) från hösten 1944 till hösten 1952 stigit med cirka 79 procent. En direkt anpassning av det statliga bidraget till denna stegring av byggnadskostnaderna, skulle komma att medföra en höjning med 3 160 till 7 160 kronor. Byggnadskostnadsindex företer dock en viss nedgång sedan sommaren 1952.

1946 års sinnesslövardsutredning räknade med en byggnadskostnad per vårdplats om cirka 12 000 kronor. En uppräknig av detta belopp med omkring 75 procent skulle innebära en byggnadskostnad om cirka 21 000 kronor för en anläggning av motsvarande standard.

På grundval av närmare redovisade ungefärliga kostnadsberäkningar, grundade på aktuella byggnadskostnader, uppskattar 1951 års utredning med en försiktig beräkning och under hänsynstagande till att byggnadskostnaderna numera visar en sjunkande tendens den genomsnittliga normala anläggningskostnaden för byggnader av hithörande slag till, i starkt avrundade tal, 24 000 kronor för särskoleplats å internat och 18 000 kronor per plats å vårdanstalt. En uppräknig av statsbidraget i anslutning till gällande procentsats (75 procent), vilket skulle innebära ett statligt engagemang av cirka 18 000 kronor för särskoleplats och 13 500 kronor för vårdplats, torde av statsfinansiella skäl ej kunna komma i fråga. Som jämförelse kan nämnas, att statsbidraget till folkskolebyggnader utgår med i genomsnitt 40 å 41 procent av byggnadskostnaderna. Med hänsyn till vad sålunda anförts och i överensstämmelse med de riktlinjer, som varit grundläggande för nu gällande bestämmelser om anläggningsbidrag i allmänhet

inom sjukvården, förordar utredningen, att statsbidraget beräknas till ett belopp, som motsvarar ungefär 50 procent av bidragsunderlaget.

I enlighet härmed anser utredningen, att statsbidraget för nybyggnader bör bestämmas till 12 000 kronor per nytillkommen plats vid särskola av internattyp och till 9 000 kronor per sådan plats vid vårdanstalt. Även för inköp och i samband därmed ombyggnad av äldre för ändamålet lämpad byggnad bör statsbidrag utgå med angivna belopp. För omändring och upp- rustning av i vederbörande huvudmans ägo befintlig byggnad synes emel- lertid något bidragsunderlag såsom utgångspunkt för bestämmande av ett platsbidrag icke kunna fastställas. Statsbidraget bör därför i sådana fall bestämmas till förslagsvis 30 procent av de verkliga kostnaderna för erforderliga ändringsarbeten.

Enär anläggningskostnaderna för externat torde komma att uppvisa väsentliga variationer, synes något bidragsunderlag såsom utgångspunkt för en beräkning av ett eventuellt platsbidrag icke kunna fastställas. Stats- bidraget bör därför bestämmas till förslagsvis 50 procent av de verkliga kostnaderna för såväl nybyggnad som ombyggnad jämte vid inköp av inköpssumman. Därest externatplatser förlägges till internatskolor, bör Kungl. Maj:t ha möjlighet att efter prövning i varje särskilt fall medgiva en viss höjning av det för särskolor av internattyp utgående bidraget.

Statsbidrag bör beviljas av Kungl. Maj:t och utbetalas av tillsynsmyndig- heten.

För att kunna få ett underlag för att bedöma de ekonomiska konsekven- serna av nu framlagda förslag har utredningen sökt bilda sig en uppfatt- ning rörande det aktuella platsbehovet inom sinnesslövrården. Enligt från skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen inhämtade uppgifter fanns vid års- skiftet 1952—1953 vid kommunala och enskilda anstalter för sinnesslöa (bortsett från epileptiska sinnesslöa) det antal inrättade platser och intagna samt till inträde anmälda, som framgår av följande tabell.

	Komm. anst.		Ensk. anst.		Summa		Antal anmälda ²	Total- summa ³
	Plat- ser	Int.	Plat- ser	Int.	Plat- ser	Int.		
Upptagningshem	377	381	25	23	402	404	188	592
Skolhem	1 827	1 659	194	182	2 021	1 841	226	2 067
Arbetshem	1 292	1 167	1 041	1 000	2 333	2 167	72	2 239
Vårdhem	2 651	2 536	2 251	2 230	4 902	4 766	116	4 882
Summa internat	6 147	5 743	3 511	3 435	9 658	9 178	602	9 780
Externa skolor ¹	—	685	—	—	—	685	16	701
Externa arbetshemplatser ..	—	49	—	—	—	49	—	49
Summa externat	—	734	—	—	—	734	16	750
Totalsumma	6 147	6 477	3 511	3 435	9 658	9 912	618	10 530

¹ 80 läraravdelningar.

² Enär ett stort antal skolor och anstalter ej mottager anmälningar, är det faktiska antalet exspektanter betydligt större.

³ Antal intagna + anmälda.

Antalet exspektanter till kommunala och enskilda anstalter skulle sålunda uppgå till omkring 600. Det verkliga antalet exspektanter måste emellertid enligt utredningens uppfattning vara betydligt högre, vilket bl. a. även framgår av en stickprovsundersökning, som på begäran av medicinalstyrelsen utförts inom Jönköpings län. Nämnade förhållande sammanhänger dels med att anmälningar, framförallt till upptagnings- och vårdhemmen, vid flera anstalter icke mottages på grund av rådande platsbrist, dels ock med att av samma orsak anmälan endast göres i fråga om de mest trängande vårdfallen. Med hänsyn härtill torde det verkliga antalet exspektanter kunna uppskattas till åtminstone i runt tal 1 000. Antalet på sinnessjukhus intagna sinnesslöa, som bör vårdas på nu ifrågavarande anstalter, torde kunna beräknas till i runt tal 300. Enligt en av socialstyrelsen företagen undersökning utgjorde vidare antalet den 15 maj 1950 på de egentliga ålderdomshemmen intagna sinnesslöa 2 341, av vilka 1 067 behövde vård på sinnesslöanstalt. Därest de vid ålderdomshem inrättade godkända sjukavdelningarna medräknades, uppgick sistnämnda antal till 1 140.

Det sammanlagda platsbehov, som närmast bör tillgodoses, skulle alltså kunna uppskattas till $(1\ 000 + 300 + 1\ 140)$ 2 440 eller i runt tal 2 500. Utredningen framhåller emellertid, att skäl kan anföras för såväl en höjning som en sänkning av detta antal. För en sänkning talar närmast den stora betydelse, som externatundervisningen och den öppna vården i allmänhet kommer att få. Å andra sidan torde man böra räkna med att åtminstone någon eller några av de enskilda anstalterna så småningom kommer att nedläggas. Vidare bör den på sina håll förekommande överbeläggningen reduceras, och även det godkända platsantalet kan många gånger behöva minskas för att åstadkomma en bättre vårdstandard. Vissa vårdplatser torde också behöva ersättas med nya. Med hänsyn härtill och då vid uppskattningen av det aktuella platsbehovet hänsyn icke tagits till det latent platsbehov — av 1946 års utredning genom stickprovsundersökningar mycket ungefärligt uppskattat till 7 000 platser — som möjligen allttjämt kan förefinnas, skulle man åtminstone som en utgångspunkt för kostnadsberäkningarna kunna räkna med ett erforderligt platsantal om i runt tal 3 000. Utredningen understryker emellertid angelägenheten av att platsantalet på nytillkommande internatskolor och vårdanstalter beräknas restriktivt med hänsyn till föreliggande möjligheter att ordna öppen vård av olika slag.

Man torde kunna räkna med att platsbehovet för i runt tal 500 särskoleelever kommer att tillgodoses genom nybyggnad av internatplatser. Enär vissa härigenom ledigblivna utrymmen, uppskattningsvis motsvarande omkring 200 platser, därvid skulle kunna frigöras för användning såsom vårdplatser, skulle ett nybyggnadsbehov av 2 300 vårdplatser föreligga. Statens kostnader skulle med dessa utgångspunkter kunna upp-

skattas till omkring (500 × 12 000) 6 000 000 kronor för skolanstalterna, och (2 300 × 9 000) 20 700 000 kronor för vårdanstalterna, vartill skulle komma i runt tal 3 000 000 kronor för externatskolor och ombyggnadsarbeten. Den sammanlagda kostnaden skulle alltså uppgå till i runt tal 30 000 000 kronor. Då en utbyggnad av denna omfattning av olika skäl måste beräknas komma att äga rum under en förhållandevis lång övergångstid, uppskattningsvis omkring 15 år, skulle medelsbehovet per budgetår kunna beräknas till omkring 2 000 000 kronor. Givetvis skulle det ur sinnesslövärdens synpunkt vara önskvärt med en snabbare utbyggnadstakt. Utredningen har emellertid med hänsyn till nuvarande investeringsläge icke ansett sig kunna utgå från en kortare utbyggnadstid än 15 år. Under de första fem åren, då bidrag skulle utgå även till ombyggnad och upprustning av befintliga anstalter, torde emellertid anslagsbehovet bliva något större än förut angivna genomsnittssiffra. De föreslagna övergångsbestämmelserna torde också komma att medföra ett visst ökat medelsbehov under de första åren.

Yttranden över 1951 års utrednings förslag.

Förslaget att anläggningsbidraget skall utsträckas till att avse även vårdanstalterna har icke mött invändningar från något håll. Även den principiella utformningen av bidraget har i huvudsak godtagits av de flesta remissinstanserna.

Från några håll har dock framförts önskemål om att bidraget skulle utgå med viss procentsats av de verkliga byggnadskostnaderna. Så är t. ex. fallet med *förvaltningsutskottet i Uppsala läns landsting*, som för övrigt yrkar, att bidragsprocenten i samtliga fall höjes till 75.

Några landstings förvaltningsutskott anser i likhet med *svenska landstingsförbundets styrelse*, att utredningens förslag visserligen innebär en principiell försämring av statsbidraget men i realiteten en ej oväsentlig höjning av detta. Styrelsen, som helst sett, att statsbidraget bibehållits vid nuvarande procentsats, anser sig dock — om än med tvekan — kunna godtaga förslaget, under förutsättning att statsbidraget för framtiden anpassas efter byggnadskostnadernas utveckling. Med tillfredsställelse konstaterar styrelsen, att anläggningsbidraget givits viss retroaktivitet.

Förvaltningsutskottet i Kronobergs läns landsting har intet att erinra mot de av utredningen föreslagna bidragsunderlagen, medan däremot en uppräknig förordas av *svenska stadsförbundets styrelse*, som anser att underlagen ligger under nuvarande kostnadsnivå. Från *förvaltningsutskottet i Kristianstads och Jämtlands läns landsting* frambålles, att byggnadskostnaderna varierar i olika delar av landet. Förstnämnda utskott yrkar

därför, att bidraget fastställes till 75 procent av de verkliga kostnaderna. Förvaltningsutskottet i Jämtlands län anser däremot, att bidragsunderlaget bör differentieras med hänsyn till nämnda olikheter beträffande byggnadskostnaderna. I detta yttrande ifrågasättes vidare, om skillnaden mellan anläggningskostnaderna för en skolanstalt och en vårdanstalt blir så stor som den av utredningen angivna (6 000 kronor per vårdplats). Med hänsyn till kraven på särskilt gedigna byggnadskonstruktioner och inredningar för vårdhemmen och de nuvarande fordringarna på rikligt tilltagna dag- och sovutrymmen samt ett stort antal specialrum för isolering, sjukbehandling, sysselsättning och fritidsverksamhet för de vårdtagare, som icke kan tillgodogöra sig utevistelse eller åtnjuta ferier, torde anläggningskostnaderna för väl planerade vårdanstalter mera närma sig kostnaderna för skol-anläggningar.

Även den föreslagna statliga andelen av bidragsunderlagen anses i några fall vara för liten. *Stockholms stadsfullmäktige* anser sålunda, att bidraget bör vara 100 procent, medan t. ex. *Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott* endast konstaterar, att en avsevärt större statlig insats än vad utredningen föreslagit är önskvärd. *Stockholms* och *Kronobergs läns landstings förvaltningsutskott* föreslår 75 procent av underlaget, *Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott* — som framhåller, att om finansiella skäl skall åberopas i förevarande sammanhang, detta närmast borde föranleda till att anläggningskostnaden i dess helhet borde bestridas av staten — föreslår 80 procent, *Älvsborgs* samt *Göteborgs och Bohus läns landstings förvaltningsutskott* likaså 80 procent och *Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott* 90 procent.

Däremot förordar såväl *statskontoret* som *medicinalstyrelsen* lägre statsbidrag. *Statskontoret* föreslår, att bidraget, såvitt avser skolanstalter, fastställes till belopp, motsvarande det nuvarande bidraget, uppräknat med hänsyn till inträdd stegring av byggnadskostnaderna, d. v. s. till 7 000 kronor per elevplats. I betraktande av föreliggande differens i fråga om byggnadskostnaderna för skol- resp. vårdanstalter synes bidraget för anstalter av sistnämnda slag skäligen kunna fastställas till 5 000 kronor per vårdplats. I avvaktan på närmare erfarenheter rörande anläggningskostnaderna för externatskolor torde bidraget i fråga om dessa anstalter tills vidare få beräknas på de verkliga kostnaderna men bör icke utgå efter högre procenttal än 30.

Medicinalstyrelsen anser, att man vid avvägning av anläggningsbidragen icke bör bortse från storleken av motsvarande bidrag till uppförande av byggnader för andra grenar av sjukhusvården. Anläggningsbidraget till psykiatriska lasarettavdelningar utgör f. n. halva byggnadskostnaden, dock högst 6 000 kronor för vårdplats. Till utbyggnad av vissa anstalter för kroppssjukvård utgår bidrag med väsentligt lägre belopp. Enligt styrelsens mening kan det starkt ifrågasättas, huruvida för de psykiskt efterblivna

föreligger ett platsbehov av högre angelägenhetsgrad än för övriga bidragsberättigade vårdgrenar. Bidraget torde därför icke böra fastställas till högre belopp än 6 000 kronor per plats, med mindre övriga nu gällande anläggningsbidrag höjes i motsvarande mån. Den av utredningen föreslagna relationen mellan bidrag till särskoleplatser och platser vid vårdanstalter synes därvid böra bibehållas. Bidraget till externatskolor bör avvägas så, att det nära ansluter sig till de anläggningsbidrag, som i realiteten utgår till folkskolebyggnader.

Den föreslagna bidragsrätten i fråga om ändrings- och reparationsarbeten på befintliga för ändamålet uppförda byggnader avstyrkes av *statskontoret*. *Medicinalstyrelsen* anser, att detta bidrag bör avvägas mot kostnaderna för ändringsarbeten, som ger normal tidsenlig vårdstandard. Enär anledning torde saknas att ur bidragssynpunkt behandla ombyggnad utan samband med inköp annorlunda än nybyggnad, därest ombyggnaden kan anses utgöra en rationell lösning av föreliggande vårdbehov, bör bidraget enligt *socialstyrelsen* höjas till 50 procent av de verkliga kostnaderna, dock högst till det belopp per vårdplats, som utgår vid nybyggnad. Detta system har accepterats för statsbidrag till ålderdomshemmen. Starka skäl föreligger dock för ett restriktivt bedömande av förevarande bidragsfrågor. Särskilt bör uppmärksammas, att mindre lämpliga byggnader icke bör genom ändringsarbeten konserveras för ändamålet under lång tid framåt. Även *svenska landstingsförbundets styrelse m. fl.* hemställer, att bidraget i detta fall höjes till 50 procent av de verkliga kostnaderna. I och för sig har styrelsen intet att erinra mot att bidraget begränsas till en femårsperiod. Därest på grund av byggnadsregleringen och därmed sammanhängande förhållanden, tillstånd för reparations- och ändringsarbeten under denna tid ej kan erhållas i erforderlig omfattning, bör dock möjlighet föreligga att förlänga den angivna tidsperioden. *Svenska stadsförbundets styrelse* anser, att någon bestämd övergångstid icke bör fastställas. *Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott* föreslår ett hundra procentigt bidrag. Enligt *Skaraborgs läns landstings förvaltningsutskott* bör såsom statsbidragsberättigade kostnader få inräknas samtliga de byggnadstekniska reparations- och ändringsåtgärder, vilka befinner sig erforderliga för att anpassa organisationen efter uppdelning av verksamheten å särskola och vårdanstalt i enlighet med utredningens förslag. I dylika statsbidragsberättigade kostnader bör jämväl få inräknas åtgärder, som sammanhänger med ny-, till- och ombyggnad av kök och värmecentral oberoende av om nya platser utvinnes eller icke.

Beträffande den av utredningen beräknade totala utbyggnadstiden ifrågasätter *socialstyrelsen*, huruvida de investeringspolitiska skälen väger så tungt, att man bör motsätta sig en snabbare utbyggnad, därest en sådan skulle möjliggöras genom landstingens initiativ. Styrelsen erinrar i detta sammanhang, att styrelsen vid upprepade tillfällen framhållit behovet för

de sociala inrättningarna och då särskilt för ålderdomshemmen av en avlastning från sådana vårduppgifter, som faller inom förevarande vårdområde. Även vissa barnavårdsanstalter nödgas på grund av platsbrist inom sinnesslövrården mottaga ett klientel, som hör hemma på sistnämnda vårdområde. Med hänsyn härtill liksom bl. a. till önskvärdheten att utmönstra en del anstalter, vilkas lokaler icke erbjuder en godtagbar vårdstandard, anser styrelsen det i högsta grad angeläget, att utbyggnaden sker i snabbast möjliga takt.

De föreslagna övergångsbestämmelserna anses av flera remissinstanser vara alltför restriktiva. *Stockholms stadsfullmäktige* erinrar, att man på några håll under den långa väntetiden i avvaktan på en lösning av frågan om huvudmannaskap och statsbidrag varit nödsakad att nedlägga många gånger betydande kostnader på denna vård. Skäligt vore, att retroaktiv ersättning finge utgå till alla av tillsynsmyndigheterna godkända arbeten, såväl nybyggnader som reparations- och underhållsarbeten, allt under förutsättning, att medel till dessa arbeten anslagits av huvudmännen efter en viss tidpunkt, förslagsvis den 1 januari 1950. Man hade då en anknytning till tiden för framläggandet av 1949 års förslag, som i praktiken torde ha varit ett visst rättesnöre för de presumtiva huvudmännens handlande i avvaktan på definitiva bestämmelser om hur vården skulle ordnas.

Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott föreslår, att bidrag skall få utgå även till anordnande av inackorderingshem och *Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott* till personalbostäder.

De enskilda sinnesslövanstalternas förening anser, att kostnaderna för upprustning av de enskilda anstalterna icke kan betraktas såsom en investering och därför helt bör täckas av staten. *Medicinalstyrelsen* framhåller, att då huvudmännen för de enskilda riksanstalterna icke alltid kan förväntas disponera kapital för bestridande av återstående del av byggnadskostnaderna, staten måste vara beredd att medelst lån eller bidrag täcka kapitalbehovet. I annat fall torde en övergång till statsdrift komma att bli erforderlig.

Utrustningsbidrag.

1951 års utrednings förslag.

Utredningen upptager under detta avsnitt frågan om utrustning för yrkesundervisning vid anstalter för psykiskt efterblivna. Sådan undervisning förekommer f. n. i mycket ringa utsträckning. En särskild yrkesavdelning torde finnas blott vid några få skolor. Däremot synes man vid vissa skolor eftersträva, att ordna undervisningen i praktiska ämnen så, att densamma leder fram till en viss yrkesutbildning.

Utredningen framhåller, att för ernående av några verkliga resultat av en yrkesutbildning i egentlig mening regelmässigt fordras, att eleverna har förmåga att tillgodogöra sig icke blott en rent praktisk utbildning i yrket utan även en teoretisk specialkunskap, som numera i många yrken måste vara rätt betydande. Detta innebär, att icke alla elever, som genomgått en sinnesslöskolas allmänna klasser, har förutsättningar att tillgodogöra sig en därpå följande yrkesutbildning, d. v. s. en utbildning, som gör eleven fullt kompetent för ett visst yrke. Även för dem, som icke kan nå så långt, är det emellertid mycket betydelsefullt med en viss yrkesundervisning, begränsad till mera allmänna och enkla kunskaper på området. Genom en rätt tillämpad yrkesundervisning torde möjligheter till nyttigt arbete kunna frammanas även för sådana psykiskt efterblivna, som eljest skulle bedömas såsom relativt arbetsoförmögna. För de psykiskt efterblivna bör, om så är erforderligt, yrkesundervisningen kunna ges rent av den enkla form som plägar avses med uttrycket arbetsträning. Det viktigaste när det gäller yrkesundervisning för icke fullsinnade elever synes vara, att man utan räddhåga och förtuffade meningar prövar olika yrkens möjligheter och lämplighet för elevkategorien ifråga.

Landstingen måste sålunda räkna både med en egentlig yrkesutbildning och en enklare yrkesundervisning. Man torde vidare enligt utredningens mening kunna förutse, att ofta blott mindretalet elever kan tillägna sig tillfredsställande yrkesutbildning. Då denna mindre grupp sedan skall uppdelas på flera olika yrken, torde varje yrkesavdelning ofta bli så liten, att det åtminstone av ekonomiska skäl ej är lämpligt, att anordna utbildningen.

Yrkesutbildningen och den enklare yrkesundervisningen för de psykiskt efterblivna bör därför lösas genom ett samarbete mellan närliggande landsting. Detta samarbete bör påbörjas redan under förberedelserna för den generella plan för sinnesslövärdens ordnande, som varje landsting skall uppgöra, och bör syfta till att yrkesundervisningen — med undantag av undervisningen i jordbruk och trädgårdsskötsel samt eventuellt något annat yrke — inom två eller flera landsting ordnas så, att varje gren av yrkesundervisningen — eller åtminstone yrkesutbildningen — bara förekommer inom ett av landstingen. Till detta landstings utbildningsanstalt får alltså hänvisas elever från de andra landstingen. Skulle något landsting vilja utan dylikt samgående med andra landsting inrätta någon särskild form av yrkesundervisning, t. ex. undervisning i ett yrke, som är av särskild betydelse inom landstingsområdet, bör naturligtvis hinder ej föreligga därför liksom ej heller för att annat landsting får så att säga mot avgift inackordera sina elever i förstnämnda landstings undervisning i det ifrågavarande yrket.

Även om ett samarbete mellan landstingen innebär en välbehövlig rationalisering och kan medföra rätt väsentliga kostnadsminskningar, torde dock

kostnaderna för en effektiv yrkesutbildning vara så stora, att staten bör bidraga till desamma. Att staten här — liksom i fråga om sinnesslöundervisningen i övrigt — skall bära huvudparten av kostnaderna för lärarlöner, synes i första hand naturligt. Emellertid medför yrkesutbildningen, särskilt inom vissa grenar, mycket betydande kostnader för inventarier, maskiner o. dyl. Det förefaller utredningen skäligt, att statsbidrag får utgå även till dylika kostnader. Bidraget bör utgå med 50 procent av de verkliga kostnaderna för av vederbörande tillsynsmyndighet godkänd undervisningsmateriel.

Den genomsnittliga platskostnaden för sådan materiel torde möjligen, åtminstone såsom en utgångspunkt för kostnadsberäkningarna, kunna uppskattas till omkring 1 000 kronor. Om man likaså uppskattningsvis räknar med att av skolanstalternas cirka 3 000 elever omkring 500 är placerade i den egentliga yrkesundervisningen på yrkeshemmen, skulle alltså utrustningskostnaderna för en total nyuppsättning av inventarier kunna uppskattas till omkring 500 000 kronor. Då emellertid i åtskilliga fall utrustning redan finnes, torde nämnda belopp kunna reduceras till i runt tal 400 000 kronor och det erforderliga statsbidraget sålunda beräknas till omkring 200 000 kronor.

Yttranden över 1951 års utrednings förslag.

Förslaget om införande av ett särskilt utrustningsbidrag har tillstyrkts av *samtliga remissinstanser*, som yttrat sig i denna fråga, utom av statskontoret. *Statskontoret* framhåller, att de i betänkandet redovisade undersökningarna rörande yrkesundervisningen giva vid handen, att materielkostnaderna icke uppgå till mera betydande belopp. Någon medverkan från statens sida vid finansieringen av dessa kostnader finner statskontoret vid sådant förhållande icke vara påkallad och avstyrker därför förslaget om införande av särskilt utrustningsbidrag.

Svenska landstingsförbundets styrelse och *Stockholms läns landstings förvaltningsutskott*, som godtagit det föreslagna bidraget, har dock framhållit, att detta måste anses lågt. Även från vissa andra remissinstanser har önskemål framförts om en högre bidragsprocent. *Förvaltningsutskotten i Uppsala, Södermanlands, Älvsborgs och Skaraborgs läns landsting samt stadsfullmäktige i Göteborg* föreslår sålunda i överensstämmelse med vad som gäller för centrala verkstadsskolor ett 90-procentigt bidrag. *Älvsborgs läns landstings förvaltningsutskott* föreslår därjämte, att bidraget får retroaktiv verkan.

Stockholms stadsfullmäktige anser, att bidragsrätten bör utsträckas att gälla externa arbets- och sysselsättningshem i den mån sådana inrättas och förses med mera kostsamma inventarier.

Skolöverstyrelsen finner det synnerligen angeläget, att yrkesundervisning

anordnas i största möjliga utsträckning. Enär ett hänsynstagande till de verkliga kostnaderna i regel medför ett betungande arbete vid rekvisition och utanordnande av statsbidrag, förordar dock styrelsen, att bidraget bestämmes till ett fixt belopp per elevplats, förslagsvis 500 kronor. Bidrag bör utgå endast för i blivande statsbidragsförfattning särskilt angivna yrken samt för de yrken, tillsynsmyndigheten finner skäl medgiva.

Socialstyrelsen finner utredningens grundprincip, att man utan räddhåga och förutfattade meningar bör pröva olika yrkens möjligheter och lämplighet för den ifrågakvarande elevkategorien, utomordentligt betydelsefull. För principens förverkligande fordras emellertid, att de olika organen besitter erforderlig sakkunskap. Sådan sakkunskap måste finnas representerad inom själva centralstyrelsen. Styrelsen ställer sig vidare tveksam till det föreslagna samgåendet mellan landstingen. I princip bör man sträva efter att varje landsting — med hänsyn till behovet av anknytning till hemorten, de anhörigas och elevens resor m. m. — blir rustat att själv tillmötesgå de krav på differentierad utbildning som väntas uppstå. I något fall kan det dock vara motiverat att för större upptagningsområden eller för hela riket inrätta specialanstalter för viss typ av yrkesutbildning. Icke minst erfarenheterna i fråga om de partiellt arbetsföra visar, att det föreligger stora utsikter att med förhållandevis ringa medel kunna öppna förvärvsarbete för personer med i vissa hänseenden nedsatt arbetsförmåga.

Förvaltningsutskottet i Blekinge läns landsting pekar på möjligheten att placera vederbörande hos någon yrkesman i hembygden. För inköp av verktyg och arbetsmaterial m. m. bör därvid utgå statsbidrag.

Lärlönebidrag.

Gällande bestämmelser.

Statsbidrag utgår till bestridande av kostnaderna för avlöning åt sådana rektorer och lärare vid statsunderstödda skolor för bildbara sinnesslöa eller epileptiker och med sådana skolor samorganiserade arbetshem, som är underkastade statens allmänna avlöningsreglemente.

Bidraget utgår med 85 procent av huvudmannens kostnader för befattningshavare jämlikt avlöningsreglementet och därtill hörande tillämpningsbestämmelser tillkommande löneförmåner. Statsbidrag till avlöning av timlärare utgår endast i den mån timlärare förordnats att meddela undervisning det antal veckotimmar, som överstiger annan lärares undervisningsskyldighet, eller för att, efter medgivande av inspektören för sinnesslöundervisningen, bereda särskild undervisning åt lärjungar, som visat sig vara i behov därav.

Kostnad för sjukvård eller förflyttning enligt avlöningsreglementet ersättes av statsmedel direkt till befattningshavaren.

Bidraget skall minskas med belopp, som huvudman enligt närmare angivna bestämmelser ägt uppbära i sjukpenning, jämte s. k. huvudmansavgift.

Såsom villkor för statsbidrag gäller bl. a., att, i fråga om nyinrättad ordinarie lärartjänst, tillstånd till tjänstens inrättande lämnats av Kungl. Maj:t, samt att, ifråga om extra ordinarie lärartjänst, skolöverstyrelsen funnit den vara behövlig för den tid, varom fråga är.

Härutöver har Kungl. Maj:t medgivit *dels* genom beslut den 27 augusti 1948, att en arbetshemsklass av externatkaraktär finge vara inrättad vid Göteborgs stads sinnesslöskola, *dels ock* genom beslut den 15 oktober 1948, att ett arbetshem av externatkaraktär finge vara inrättat vid Stockholms stads skola för bildbara sinnesslöa barn. I de båda besluten har tillika medgivits, att statsbidrag finge för läsåret 1948/49 utgå till driftkostnader och lärarlöner, varvid bestämmelserna i gällande statsbidragskungörelser beträffande externatplatser vid skolhem skulle äga motsvarande tillämpning. Dessa medgivanden har sedermera årligen förlängts, beträffande Stockholms-skolan dock endast t. o. m. läsåret 1950/51. Frågan anmäldes i 1949 års statsverksproposition (XI, s. 79 f.).

1946 års utrednings förslag.

Utredningen framhåller, att en kommunal andel av lönekostnaderna ej nödvändigtvis behöver, såsom skett för folkskolans del, knytas till bostaden. Ett statsbidrag behöver vidare, även om det utgår för likartade ändamål, ej med nödvändighet utformas lika på alla områden. Hänsyn måste tagas bl. a. till de eventuella övriga statsbidrag, som utgår till verksamheten. Någon ändring av de nuvarande såsom ett provisorium betraktade bestämmelserna efter en omläggning av statsbidraget för folkskolans del till överensstämmelse med detta endast av likformighetsskäl synes sålunda omotiverad. De bestämmelser angående statsbidrag till avlönande av folk- och småskollärare, som införts från och med redovisningsåret 1947/48, har i princip utformats efter samma linjer som förut, alltså med en kommunandel varierande efter stationeringsorternas hyresgrupper. Bestämmelserna har emellertid förutsatts skola få endast provisorisk karaktär i avvaktan på en mera definitiv reglering av frågan om fördelningen mellan staten och kommunerna av kostnaderna för folkskoleväsendet.

När det gäller lönekostnaderna inom sinnesslövärderna kan någon motive-ring för ett bibehållande av en kommunandel ej längre anföras. Frågan om storleken av den del av kostnaderna för en statlig samhällsuppgift, som bör läggas på kommunerna, är nämligen beroende av i vilken grad dessa kan påverka kostnaderna. Är kommunernas bestämmanderätt av mera formell natur, saknas sålunda anledning att lägga några kostnader på de kommunala enheterna. Detta måste anses vara fallet beträffande

löneutgifterna inom sinnesslövården, vilka numera helt reglerats såväl genom avlöningsreglemente som genom föreskrifter om antalet lärartjänster. Utredningen förordar därför, att statsbidraget höjes till att täcka hela kostnaden.

Yttranden över 1946 års utrednings förslag.

Utredningens förslag har *i huvudsak godtagits* av remissmyndigheterna. *Statskontoret* anser emellertid, att landstingen icke bör komma i bättre ställning ur bidragssynpunkt än skoldistriktet i fråga om löner till folkskolans lärare. Med hänsyn till det särskilda lärarlönebidraget borde en viss nedsättning av platsbidragen vid skolhem övervägas.

Skolöverstyrelsen ifrågasätter, om det föreligger tillräckliga skäl att staten lämnar avsevärt större bidrag till lärarlöner än till löner åt hjälpklasslärare m. fl. folkskolans lärare (cirka 88 procent). Särskilt om externat inrättas i större utsträckning för att avlasta hjälpklasserna, faller denna olikhet i ögonen. Innan frågan om statens andel i kostnaderna för lärarlöner vid folkskolan slutligen prövats, torde landstingen böra svara för viss del av lönekostnaderna. Överstyrelsen förordar därför, att bidraget fastställs till 90 procent.

1941 års lärarlönesakkunniga framhåller, att frågan om statens och kommunernas ekonomiska mellanhavanden även beträffande lärarlönerna torde komma att bli föremål för särskild utredning. Med den av utredningen anförda motiveringen borde statsbidragen till lärarlöner inom ett flertal områden helt utgå av statsmedel. Tills vidare och intill dess nämnda fråga vunnit sin slutgiltiga lösning, synes landstingen böra svara för viss del av kostnaderna även för lärarlöner. De sakkunniga har i tidigare avgivna förslag rörande nu ifrågavarande statsbidrag förordat, att detta bör utgå med 90 procent. Vad utredningen anför har icke givit de sakkunniga anledning att frånga nämnda förslag.

1941 års lärarlönesakkunnigas förslag angående utvidgning av statsbidragsområdet.

Den statliga reglering, som med tillämpning fr. o. m. den 1 juli 1945 genomfördes för lärare vid de statsunderstödda sinnesslöanstalterna, omfattade, förutom föreståndare och lärare i kunskapsämnen, även lärare i kvinnlig slöjd. Sistnämnda lärare ansågs icke vara övningslärare i vanlig mening utan i fråga om anställning och tjänstgöringsskyldighet närmast motsvara ämneslärare vid andra läroanstalter. De sakkunniga föreslår nu, att, i den mån verkliga lärartjänster i respektive ämnen prövas kunna inrättas, en statlig löneroglering genomföres jämväl beträffande övriga lärartjänster i slöjd och i kombinationer av olika slöjdarter, lärartjänster i gymnastik och i hushållsgöromål samt tjänster som kindergartnlärarinor. Enär lärare i kvinnlig slöjd bör hänföras till samma lärarkategori

som lärare i manlig slöjd, omfattar det nu framlagda löneregleringsförslaget även nämnda lärarintjänster.

De sakkunniga, som visserligen funnit, att det arbete, som utföres av vid anstalterna anställda jordbruksföreståndare, rättare och trädgårdsmästare, måste anses vara fullt ut av samma betydelse som det av lärare i praktiska ämnen utförda arbetet, har dock på grund av såväl formella som praktiska skäl icke ansett sig kunna föreslå en statlig reglering av nämnda befattningshavares tjänster såsom lärartjänster.

Statsbidrag till avlöning åt de av 1945 års lönereglering omfattade befattningshavarna vid sinnesslöanstalterna utgår med 85 procent av lönekostnaderna. Denna procentsats bör höjas till 90 och statsbidrag utgå efter sistnämnda procentsats jämväl beträffande de lärartjänster, vilka omfattas av det nu framlagda förslaget. Skulle emellertid nämnda höjning av procentsatsen icke vidtagas i samband med genomförandet av löneregleringen, bör bidragsprocenten tills vidare fastställas till 85 även beträffande nyreglerade lärartjänster.

De sakkunniga föreslår vidare, att bestämmelser och villkor angående statsbidrag till avlöning åt lärare å statligt reglerade lärartjänster vid sinnesslöanstalter i tillämpliga delar skall gälla bl. a. i fråga om motsvarande slag av lärartjänster vid fristående arbetshem för bildbara sinnesslöa, i den mån medgivande lämnas till inrättande av dylika tjänster. I fråga om sådana arbetshem gäller det främst att åstadkomma för internerna i möjligaste mån lämpliga sysselsättningar. Verksamheten har sålunda mera formen av arbetsterapi än av undervisning. För fullgörande av dylika arbetsuppgifter synes i regel icke erfordras sådan fackutbildning, som kräves för anställning som lärare. Med hänsyn härtill bör generellt verkande bestämmelser angående inrättande av statligt reglerade lärartjänster vid nämnda anstalter icke införas. Då emellertid vid ett eller annat arbetshem sådana förhållanden torde föreligga eller under den närmaste tiden uppkomma, att det kan finnas motiverat att inrätta dylika tjänster, bör frågan härom i varje särskilt fall prövas och avgöras av Kungl. Maj:t. Därest medgivande till inrättande av sådan tjänst lämnas, bör i fråga om lärares tjänstgörings- och undervisningsskyldighet, avlöning och statsbidrag därtill gälla samma bestämmelser och villkor, som kommer att föreskrivas beträffande motsvarande tjänster vid sinnesslöskolor.

Den föreslagna utvidgningen av bidragsrätten har av remissinstanserna lämnats utan erinran.

1951 års utrednings förslag.

Utredningen erinrar, att frågan om statens bidrag till kostnaderna för lärarlöner redan tidigare vid flera olika tillfällen varit under diskussion (jfr propositionerna nr 206/1944, 285/1945 och 145/1946). De skäl, som

anförts för ett införande av detta särskilda statsbidrag, nämligen förpliknelsen för huvudmännen att svara för bl. a. undervisningen av de bildbara sinnesslöa, måste alltså anses äga full giltighet. Det är nämligen här fråga om ett åläggande, som beträffande normalbegåvade barn i skolpliktig ålder åvilar de primärkommunala huvudmännen, vilka för sina kostnader av olika slag äger uppbära betydande statsbidrag. Enär det av sociala, ekonomiska och andra skäl ansetts önskvärt att genom inrättande av internat- eller externatskolor skapa ökade utbildningsmöjligheter för de sinnesslöa samt att i görligaste mån anpassa dessas möjligheter efter vad som gäller för mera normalt utvecklade barn och ungdomar, får det därför anses ofrånkomligt, att staten påtager sig en väsentlig andel av kostnaderna för detta ändamål.

Statens verkliga andel i lönekostnaderna vid folkskoleväsendet beräknades år 1946 vid fastställandet av det nuvarande bidragsprocenttalet till sinnesslölärarnas avlöning växla mellan 70 och 90 procent. Bl. a. på grund av sedan dess inträffade lönestegringar har emellertid den statliga andelen ökat till mellan 85 och 95 procent. Att anknyta nu ifrågavarande statsbidrag vid särskolorna till de bidragsgrunder, som gäller för folkskolan, synes emellertid icke böra komma i fråga. Statsbidraget bör i stället även i fortsättningen fastställas till en viss bestämd procent av lönekostnaderna. Då huvudmännen alltså synes böra svara för viss del av dessa kostnader, föreslår utredningen, att bidragsprocenttalet bestämmas till 95. Staten bör då även i fortsättningen erhålla det inflytande över verksamheten vid skolorna, som följer av att ordinarie och extra ordinarie lärartjänster icke må inrättas utan medgivande av Kungl. Maj:t resp. skolöverstyrelsen.

Statens andel av lönekostnaderna bör enligt utredningens mening beräknas efter de sammanlagda kontanta avlöningsförmånerna i vederbörande ortsgrupp enligt den näst högsta löneklassen av den lönegrad, som enligt utfärdade bestämmelser skall gälla för de ifrågakommande tjänsterna. För en ordinarie lärare i kunskapsämne, som enligt fr. o. m. den 1 juli 1953 gällande bestämmelser är placerad i lönegrad Ca 18, skulle statsbidraget sålunda utgå efter 20 löneklassen. Bidraget bör beräknas på antalet för varje redovisningsår medgivna tjänster, dock under förutsättning att tjänsten verkligen uppehållits av ordinarie innehavare eller vikarie under förslagsvis minst tre fjärdedelar av året.

Med den föreslagna schematiska beräkningen av statsbidraget torde de nuvarande svårigheterna med avräkning för olika slag av tjänstledigheter, för beräkning av ålderstillägg och omfattningen av befattningshavarnas undervisning komma att försvinna eller i hög grad förenklas. Beräkningsmetoden kommer visserligen att medföra en mindre exakt anpassning efter vederbörande huvudmans verkliga kostnader för ändamålet, vilket kan innebära en för huvudmännen såväl gynnsam som mindre gynnsam för-

skjutning av statsbidragets storlek. Då nämligen bidraget anknutits till näst högsta löneklassen inom resp. lönegrad, kan detsamma — beroende på lärarkårens sammansättning under redovisningsåret, antalet av vikarier uppehållna ordinarie eller extra ordinarie tjänster, antalet tjänstlediga befattningshavare m. fl. omständigheter — utgå med belopp, som kan komma att i någon utsträckning över- eller understiga förut angivna procenttal av huvudmannens verkliga kostnader. Uppkommande ojämnheter i detta hänseende måste emellertid anses vara av ringa betydelse i förhållande till de avgörande fördelar, som genom de föreslagna förenklingarna uppnås för såväl staten som huvudmännen.

Statsbidrag till kostnaderna för lärarlöner kan f. n. endast utgå till rektorer och lärare i kunskapsämnen samt till lärarinnor i kvinnlig slöjd. 1941 års lärarlönesakkunniga har föreslagit, att — i den mån verkliga lärartjänster i resp. ämnen prövas kunna inrättas — en statlig löne-reglering genomföres beträffande samtliga lärartjänster i slöjd och i kombinationer av olika slöjdarter, av lärartjänster i gymnastik och i hushållsgöromål samt av tjänster som kindergartnlärarinnor. 1951 års utredning, som den 18 november 1952 avgivit utlåtande över ifrågavarande betänkande, har tillstyrkt, att löneregleringen erhåller den av lärarlönesakkunniga föreslagna omfattningen. Med hänsyn härtill har utredningen i det följande beaktat de ökade kostnader, som kan komma att föräledas av detta förslag.

Kostnadsökningen vid ett genomförande av utredningens förslag beräknas till omkring 770 000 kronor, varav ett belopp om cirka 357 000 kronor hänför sig till förut angivna lönereglering i enlighet med 1941 års lärarlönesakkunnigas förslag.

Då huvudmannaskapet för de bildbara sinnesslöa barnen, d. v. s. sinnesslöa under 21 års ålder, redan enligt 1944 års lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa ålagts landstingen och de landstingsfria städerna samt då ändrade statsbidragsgrunder bör tillämpas fr. o. m. ingången av ett nytt redovisningsår, förordar utredningen, att de nya bestämmelserna tillämpas redan fr. o. m. budgetåret 1954/55.

Yttranden över 1951 års utrednings förslag.

Utredningens förslag i fråga om konstruktionen av lärarlönebidraget har i princip tillstyrkts av *samtliga remissinstanser*, som yttrat sig i detta hänseende.

Skolöverstyrelsen — som i princip givit sin fulla anslutning till förslaget — framhåller emellertid, att huvudmännen själva får vidkännas bl. a. kostnader för vikarier, vilka kostnader genomsnittligt torde kunna beräknas uppgå till omkring 5 procent men för ett visst redovisningsår, om t. ex. relativt många ordinarie eller extra ordinarie lärare åtnjuta le-

dighet med A- eller B-avdrag, kan betydligt överstiga nämnda procenttal. För en huvudman med svag ekonomi kan i sådant fall uppstå svårigheter. Systemet kan därför icke tillämpas vid enskilda anstalter. Lärarlönebidraget vid dessa anstalter (f. n. Söderhaga skol- och arbetshem för psykopatiska flickor, Sävstaholms skol- och arbetshem, Charlottendals skolhem för flickor med svåra talfel, Betaniahemmets skol- och arbetshem samt epileptikeranstalten Margaretahemmet) bör därför beräknas på de verkliga kostnaderna. De båda förstnämnda anstalterna torde dock enligt 1948 års sinnesslövårdssakkunnigas förslag komma att inordnas i den av dessa sakkunniga föreslagna anstaltsorganisationen för barn med komplicerad utvecklingshämning på så sätt, att staten genom särskilda avtal påtager sig driftkostnaderna. Då lönekostnaderna vid nämnda fem enskilda anstalter redovisningsåret 1952/53 utgjort omkring 300 000 kronor, kan merkostnaden för höjningen av bidragsprocenten uppskattas till omkring 30 000 kronor. I avvaktan på statsmakternas ställningstagande till frågan om epileptikervårdens framtida ordnande synes de för de enskilda sinnesslövanstalterna föreslagna bestämmelserna kunna tillämpas även för Margaretahemmet. *Föreningen Sävstaholmsskolorna* har dock framhållit, att, även om utredningens förslag skulle komma att medföra en mindre exakt anpassning efter vederbörande huvudmans verkliga kostnader för ändamålet, denna nackdel icke bör utgöra ett hinder för förslaget genomförande, särskilt som en viss utjämning under årens lopp torde komma att äga rum.

Den av utredningen föreslagna bidragsprocenten har föranlett erinringar från några håll. *Statskontoret* — som anser utredningens principförslag innebära betydande administrativa fördelar — kan sålunda icke finna tillräckliga skäl för en uppräknings av nu gällande procenttal, vilket tills vidare bör kunna bibehållas oförändrat. I detta sammanhang framhålls, att, enligt de i betänkandet verkställda kostnadsberäkningarna, en övergång till den föreslagna beräkningsmetoden medför en ökning av det totala lärarlönebidraget även om bidragsprocenten lämnas orubbad. Å andra sidan föreslår *Kristianstads* och *Värmlands läns landstings förvaltningsutskott*, att procenttalet fastställes till 100, enär huvudmannen på intet sätt kan påverka lönerna.

Enär utredningens förslag synes innebära, att statsbidrag icke skulle utgå till kostnader för timplärare, en inskränkning som synes *skolöverstyrelsen* betänklig, bör som villkor för statsbidrag uppställas, att undervisning i övningsämnen m. m. meddelas i den omfattning, som angives i av överstyrelsen fastställd plan. Nu utgående huvudmansavgift, motsvarande icke fullt två procent av lärarlönekostnaderna, bör upphöra, vilket för övrigt är en förutsättning för ett genomförande av utredningens förenklade statsbidragssystem. Med hänsyn härtill och då kostnaderna för vikarier kan beräknas till cirka 5 procent samt huvudmännen därjämte

skall betala kostnaderna för timlärare, bör bidragsprocenten ej sättas lägre än 95 procent. Detta torde innebära, att knappt 90 procent av de verkliga kostnaderna kommer att täckas av statsmedel. Det kan även befaras, att huvudmännens totala kostnader kommer att öka.

Bidrag även till kostnaderna för vikarier vid längre ledigheter yrkas av *förvaltningsutskotten i Uppsala och Blekinge läns landsting*.

Södermanlands läns landstings förvaltningsutskott anser, att med hänsyn till inträffande skollov, under vilka behov av vikarie icke torde föreligga, för statsbidrag endast bör krävas, att tjänst uppehållits under två tredjedelar av året.

I anslutning till den föreslagna utvidgningen av löneregleringen framhåller *statskontoret* angelägenheten av att tjänstgöringsskyldigheten för dessa lärare, i likhet med vad som är fallet med nu statsbidragsberättigade lärartjänster vid sinnesslöskolorna, regleras i författningsväg.

Bidrag till egentliga driftkostnader.

Gällande bestämmelser.

I fråga om anstalterna för *bildbara sinnesslöa* gäller, att bidrag utgår till centralanstalt ävensom till annan kommunal anstalt, som enligt lagen den 30 juni 1944 om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa står under skolöverstyrelsens överinseende, med följande belopp för halvår, nämligen för upptagningshem, skolhem och arbetshem 450 kronor för var och en, som i medeltal för dag under halvåret (lästerminen) varit omhändertagen å hemmet, för externatskola eller externatplatser $\frac{3}{4}$ av styrkta verkliga kostnaden, dock högst 100 kronor, för vart och ett av det antal barn, som i medeltal för dag under lästerminen åtnjutit undervisning, samt för envar av det antal, som i medeltal för dag under halvåret utackorderats i kontrollerad familjevård, ansluten till anstalten, styrkta verkliga kostnaden, dock högst 90 kronor.

Till enskild anstalt, som är samorganiserad med kommunal anstalt av angiven natur eller eljest jämlikt reglementet för statsunderstödda skolor för bildbara sinnesslöa står under skolöverstyrelsens överinseende, utgår statsbidrag med högst de belopp, som förut angivits.

Vidare utgår — under förutsättning att anstalten blivit av medicinalstyrelsen godkänd — statsbidrag till kommunalt arbetshem för bildbara sinnesslöa, som icke är samorganiserat med skolhem eller externatskola, med dels 450 kronor per halvår för var och en, som i medeltal för dag under halvåret varit intagen å hemmet, dels ock styrkta verkliga kostnaden, dock högst 90 kronor, för envar, som i medeltal för dag under halvåret utackorderats i kontrollerad familjevård, ansluten till hemmet.

Till enskilt arbetshem av motsvarande slag utgår statsbidrag med högst de belopp, som förut angivits.

Till av medicinalstyrelsen för vård av *obildbara sinnesslöa* godkänd kommunal eller enskild anstalt utgår statsbidrag halvårsvis i efterskott med högst 450 kronor för envar, som i medeltal för dag under det gångna halvåret vårdats på anstalten och vars behov av vård därstädes prövats av anstaltens läkare eller inspektören för sinnesslövärdar.

För *samtliga anstaltskategorier* gäller att statsbidrag icke utgår för flera å anstalt samtidigt vårdade än det antal, för vilket anstalten blivit godkänd, ej heller, vad angår enskild anstalt, för sinnesslö, för vilken vårdavgiften under halvåret överstigit det belopp, som fastställts av skolöverstyrelsen resp. medicinalstyrelsen.

Härutöver har Kungl. Maj:t medgivit dels genom beslut den 27 augusti 1948, att en *arbetshemsklass av externatkaraktär* finge vara inrättad vid Göteborgs stads sinnesslöskola, dels ock genom beslut den 15 oktober 1948, att ett arbetshem av externatkaraktär finge vara inrättat vid Stockholms stads skola för bildbara sinnesslöa barn. I de båda besluten har tillika medgivits, att statsbidrag finge för läsåret 1948/49 utgå till driftkostnader och lärarlöner, varvid bestämmelserna i gällande statsbidragskungörelser beträffande externatplatser vid skolhem skulle äga motsvarande tillämpning. Dessa medgivanden har sedermera årligen förlängts, beträffande Stockholms-skolan dock endast t. o. m. läsåret 1950/51.

Fr. o. m. budgetåret 1951/52 kan vidare enligt av riksdagen lämnat särskilt medgivande (jfr 1951 års statsverksproposition, elfte huvudtiteln, s. 88) statsbidrag försöksvis utgå för *inackordering* av sådana barn, som icke har sina hem i stad, där externatskola finnes inrättad. Avsikten härmed är att möjliggöra placering på externatskola av barn, som ej utan lång väntetid kan få plats på skolhem och som tynger hjälpskolans och normalskolans klasser. Statsbidraget avsågs skola utgå med samma belopp som till internatskolornas elever eller med 400 (numera 450) kronor per elev och halvår.

1946 års utrednings förslag.

Vad först angår de *kommunala anstalterna* föreslås, att statsbidrag skall utgå med visst belopp för varje av vederbörande myndighet godkänd vårdplats och med samma belopp till förskola, skolhem, arbetshem och vårdhem. Vid underbeläggning, som överskrider förslagsvis fem procent av det godkända platsantalet, skall bidraget dock liksom f. n. beräknas på grundval av medeltalet under året vårdade. I övrigt skall beläggningen icke inverka på statsbidraget.

Statsbidraget skall beräknas på ett fast bidragsunderlag, som bör vara grundat på närmast föregående års uppgifter rörande de genomsnittliga

vårdkostnaderna vid samtliga kommunala anstalter. Bidragsbeloppen avses skola täcka i genomsnitt 80 procent av driftkostnaderna och graderas med hänsyn till skatteunderlaget. På grundval av 1947 års utgifter har framräknats ett bidragsunderlag per vårdplats på ca 2 200 kronor, motsvarande ett platsbidrag på 1 760 kronor. Driftbidrag till externatskola och externatplatser — utöver bidrag till lärarlöner — skall icke utgå utom för att bereda eleverna fria skolmältider och läroböcker.

Bidraget till familjevård skall utgå oförändrat, dock att bidrag föreslås även till kostnaderna för inspektionsresor och övervakningsarvoden.

Vårdavgifterna slopas och inarbetas i statsbidraget. Anstalt förutsättes dock få rätt att uppbära folkpension och barnbidrag för samtliga intagna. Folkpensionsmedlen, med undantag för de medel, som den sinnesslöe själv varit berättigad uppbära, och barnbidragen skall sedermera avräknas vid statsbidragets utbetalande.

I fråga om de *enskilda anstalterna* bör en successiv avveckling åstadkommas och landstingens verksamhet i samma mån utvidgas. De sakkunnigas utformning av statsbidraget till dessa anstalter har i viss mån betingats av denna uppfattning. Vården skall även på dessa anstalter vara kostnadsfri för den enskilde. Vårdavgift skall visserligen fortfarande beräknas, men, i den mån den icke täckes av uppburna folkpensionsmedel och barnbidrag, gottgöras anstalterna av landstingen. Gradering av bidraget efter skatteunderlaget skall icke ske. Platsbidraget skall vara grundat på närmast föregående års nettoutgiftssumma men i stort sett bibehållas vid nuvarande nivå.

Yttranden över 1946 års utrednings förslag.

De föreslagna statsbidragsgrunderna har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av det övervägande antalet remissinstanser. I åtskilliga remissyttranden har man emellertid underkänt det av utredningen beträffande de kommunala anstalterna föreslagna systemet med skatteunderlagsgradering, vilket man funnit vara för invecklat och icke heller rättvist.

Statskontoret har i princip icke något att erinra mot systemet med ett fast bidragsunderlag per vårdplats, men anser angeläget, att innan bidragsunderlaget fastställs, en analys företages av nettoutgifterna vid de kommunala anstalterna.

Medicinalstyrelsen anser, att ett statsbidragssystem med fasta driftbidrag av samma storlek oavsett vårdformen, avvägda i relation till storleken av vårdkostnaderna i genomsnitt för hela riket per år eller dag och vårdad, är att föredraga.

Stockholms stadsfullmäktige anser utredningens förslag, att driftbidrag icke skall utgå till externatskolor och externatplatser i skolhem, men att

eleverna bör komma i åtnjutande av fria skolmåltider och läroböcker, innebära en försämring i jämförelse med nu gällande bestämmelser. Statsbidragsreglerna bör icke göras restriktivare för denna skoltyp än för övriga undervisnings- och vårdanordningar.

Liknande synpunkter beträffande externaten anföres av *skolöverstyrelsen*, som föreslår, att nuvarande statsbidrag om 100 kronor per elev och termin bibehålles. Statsbidrag bör utgå även till inackordering av externat-elever.

Sinnesslöskolornas föreståndareförening föreslår ett efter anstaltens placering i dyrort graderat fast statsbidrag per elev, som skulle inkludera nu utgående statsbidrag till driften. Bidraget borde i likhet med de sakkunnigas förslag utgå efter det godkända platsantalet.

1941 års *lärarlönesakkunniga* framhåller, att de genomsnittliga vårdkostnaderna, på vilka bidragsunderlaget skulle beräknas, kan förete ganska betydande variationer i olika delar av landet, detta även om ungefär samma standard upprätthålles och oberoende av en mer eller mindre god ekonomisk förvaltning. Svårigheterna att få fram tillförlitliga uppgifter rörande vårdkostnaderna torde vara betydande. Övervägande skäl synes därför tala för att bestämmelserna erhåller provisorisk karaktär. Erfarenhet kan då vinnas rörande systemets verkningar och säkrare underlag erhållas för beräkning av vårdkostnaderna. På grundval av det av utredningen beräknade bidragsunderlaget av omkring 2 200 kronor per år och vårdplats synes ett belopp motsvarande 80 procent härav eller i runt tal 1 800 kronor vara ett lämpligt avvägt provisoriskt årsbidrag per vårdplats.

I fråga om de enskilda anstalterna framhåller *skolöverstyrelsen*, att de intagna ifråga om folkpension, barnbidrag och ersättning under vistelse i enskilt hem under ferietid bör vara helt jämställda med dem, som är intagna på landstingens egna anstalter. Kostnaderna härför bör i första hand åvila den enskilda anstalten. Detta bör dock kompenseras genom höjda avgifter, att erläggas av landstingen. Statsbidrag bör utgå med 80 procent av vad landstingen faktiskt utlagt i sådana avgifter.

I en del yttranden, bl. a. av *stadsfullmäktige i Göteborg* och av *Stockholms läns landstings förvaltningsutskott*, framhålles, att förslaget att göra bidragen lika för alla skulle försvåra möjligheten att driva enskilda anstalter i dyrorter (städer med höga fastighetskostnader) och i kallorter (höga bränslekostnader). Bidragen till de enskilda anstalterna bör därför ur rättvisesynpunkt dyrortsgraderas.

Föreningen för sinnesslöa barns vård anser, att statsbidrag om 200 kronor per år bör utbetalas till enskild anstalt för varje i enskild vård utplacerad, som står under anstaltens tillsyn, därvid anstalten skulle vara skyldig att gälda kostnader för tillsyn, tillfälliga besök på anstalten m. m.

De enskilda sinnesslöanstaltens förening påyrkar, att platsbidraget blir så högt, att de enskilda anstaltens standard kan hållas på samma nivå

som landstingsanstalternas, att bidraget utgår för hela det godkända platsantalet, att under avvecklingstiden bidrag utgår för sådana omändringar inom fastigheterna, som kan anses nödvändiga för standardens uppehållande, att ägare och föreståndare beredes möjlighet till pension eller annat ekonomiskt vederlag för framtidens tryggnad efter avvecklingen, samt att personalen vid de enskilda anstalterna beredes möjlighet till pensionering.

1941 års lärarlönesakkunniga anser, att vårdavgifterna bör betalas av landstingen. Statsbidrag bör utgå till landstingen med 80 procent av dessas kostnader för ifrågavarande ändamål.

1951 års utrednings förslag.

Utredningen erinrar, att den redan förut framfört den uppfattningen att statsbidrag i någon form alltjämt bör utgå för driften av de anstalter för psykiskt efterblivna, vilka omfattas av utredningens lagförslag. Bidrag bör härvid givetvis utgå till de kommunala huvudmän, vilka enligt lagförslaget ålagts huvudmannaskapet för undervisningen och vården av de psykiskt efterblivna. Dessa huvudmän torde emellertid icke komma att själva driva alla de skolor och anstalter, som erfordras. Driftbidrag bör därför också tillkomma sådana enskilda anstalter, som upptagits i planen för något eller några landstingsområden, ävensom anstalter, som av tillsynsmyndigheten godkänts antingen såsom s. k. rixanstalter eller endast tills vidare under en övergångstid.

Utredningen har strävat efter att nå fram till ett system, som i största möjliga utsträckning underlättar bidragsberäkningen för alla berörda parter. Med hänsyn härtill föreslås, att bidraget utgår med visst belopp per godkänd elev- eller vårdplats och år. Ett på så sätt konstruerat statsbidrag medför också den fördelen, att statsbidrag icke kan utgå för eventuell överbeläggning. För den händelse beläggningen på en skola eller anstalt skulle avsevärt understiga det godkända platsantalet eller om eljest särskilda skäl anses föreligga, bör dock statsbidraget enligt tillsynsmyndighetens bestämmande kunna minskas. Det f. n. på olika särskolor och vårdanstalter godkända platsantalet torde ofta — med hänsyn till rådande platsbrist och därav följande önskemål att i möjligaste mån utnyttja befintliga utrymmen — vara väl högt för att motsvara kraven på en skälig vårdstandard. Denna omständighet bör givetvis beaktas, då de nya planerna för sinnesslövrården skall fastställas. Det bör även åligga tillsynsmyndigheten att, så snart skäl därtill föreligger, ompröva det godkända platsantalet. Så kan t. ex. komma att erfordras i fråga om sådana enskilda anstalter, som avses skola bibehållas endast under en övergångstid. Rapport över den aktuella beläggningen vid anstalterna bör, liksom f. n. är fallet, med vissa mellanrum, förslagsvis varje kvartal, lämnas till tillsynsmyndigheten.

Bidraget bör i princip fastställas till samma belopp för internatplatser

av alla slag. Däremot föreslår utredningen en viss differentiering av bidraget, beroende på om detta avser å ena sidan antingen sådana efterblivna mellan 16 och 21 år, som uppbär folkpension, eller sådana, som icke är berättigade till kostnadsfri vård, samt å andra sidan övriga efterblivna — d. v. s. flertalet särskoleelever och sådana vid vårdanstalt inskrivna, som icke fyllt 16 år.

På grundval av inhämtade uppgifter beträffande såväl de enskilda som de kommunala anstaltarnas ekonomi under kalenderåret 1952 har utredningen ansett den genomsnittliga normalkostnaden per vårdplats och år (bortsett från lärarlönekostnaderna) kunna beräknas till cirka 3 000 kronor vid de enskilda och 3 400 kronor vid de kommunala anstalterna eller i genomsnitt omkring 3 300 kronor. Statsbidragets procentuella andel i nämnda kostnader utgör f. n. cirka 30,7 resp. 26,5 procent. Utredningen anser emellertid synnerligen angeläget, att vårdstandarden i allmänhet höjes något, framförallt genom att bättre sysselsättnings- och vårdmöjligheter beredes de intagna. Då härför erfordras kostnadskrävande åtgärder i form av utökade personella och materiella resurser, föreslår utredningen, att förenämnda platskostnad om 3 300 kronor vid beräkningen av statsbidraget höjes med 200 kronor (omkring 6 procent) till 3 500 kronor.

När det gäller att avväga statsbidragets storlek erinrar utredningen om att undervisning och vård av psykiskt efterbliven, som är inskriven eller för observation intagen vid särskola eller som är inskriven vid vårdanstalt och ej fyllt 21 år, enligt föreliggande lagförslag kommer att bli kostnadsfri. Enär kostnadsfri vård f. n. endast tillkommer de bildbara sinnesslöa barnen under 21 år, kommer denna utvidgning att för vederbörande huvudmän innebära en icke obetydlig ökning av deras ekonomiska engagement. Huvudmännen tillförsäkras dock rätt att såsom ersättning för en del av vårdkostnaderna i fråga om dessa efterblivna uppbära den inskrivne tillkommande folkpension ävensom allmänt och särskilt barnbidrag. Folkpensionen utgår till ogift person med 1 750 kronor jämte å vissa orter bostadstillägg om mellan 150—600 kronor för år. De statliga bostadstilläggen kommer emellertid att upphöra vid årsskiftet 1953/54, då kommunerna i stället skall äga bestämma, huruvida bostadstillägg skall utgå och om storleken av detta. Till de kommunala bostadsbidragen kommer statsbidrag att utgå med mellan 40—75 procent. Man torde böra utgå från att kommunerna icke kommer att medgiva bostadstillägg till dem, som är intagna på anstalter av nu ifrågavarande slag. Enär emellertid de statliga bostadstilläggen övergångsvis skall bibehållas för dem, som f. n. äger uppbära sådana, skulle folkpensionen i dessa fall kunna uppgå till icke mindre än 1 900—2 350 kronor. Av detta belopp skall dock 200 kronor användas för utbetalande av fickpengar m. m. Med hänsyn härtill torde man åtminstone tills vidare kunna räkna med en genomsnittligt utgående folkpension om minst 1 700 kronor per år. Det allmänna barnbidraget utgår f. n. med

290 kronor per år. Den sammanlagda statliga insatsen skulle sålunda med nu utgående statsbidrag för en folkpensionstagare kunna uppskattas till $(1\ 700 + 900)$ 2 600 kronor och för barn under 16 år till $(290 + 900)$ 1 190 kronor per vårdad och år.

Utredningen erinrar vidare om att statsutskottet i sitt utlåtande nr 181 till 1952 års riksdag framhöll såsom önskvärt, att vid en omprövning av statsbidraget eftersträvades att bestämma detta till en tredjedel av driftkostnaderna. Då i detta sammanhang endast behandlades frågan om driftbidrag till anstalter för obildbara sinnesslöa, torde man få utgå från att de tidigare gjorda uttalandena i fråga om motsvarande bidrag till anstalter för bildbara sinnesslöa alltså äga giltighet och att statsbidraget till dessa alltså bör täcka ungefär tre fjärdedelar av driftkostnaderna, bortsett från utgifter för lärarlöner.

Med hänsyn till det anförda och med beaktande framförallt av de ökade åtaganden, som föranledes av den utökade kostnadsfria vården för barn och ungdomar upp till 21-årsåldern, föreslår utredningen, att statsbidraget i princip fastställs till 2 000 kronor per år och godkänd internatplats av alla slag. Då emellertid vissa efterblivna uppbär folkpension med belopp, som i så fall skulle medföra en total statlig insats om icke mindre än $(2\ 000 + 1\ 700)$ 3 700 kronor — d. v. s. mer än förut omnämnda bidragsunderlag — föreslår utredningen, att för efterblivna i åldern 16—21 år, som uppbär folkpension, samt för efterblivna, som icke är berättigade till kostnadsfri vård, d. v. s. vuxna efterblivna, statsbidraget minskas med 1 000 kronor. Det egentliga statsbidraget för nu ifrågakvarande efterblivna skulle då komma att motsvara cirka 28,5 procent eller knappt en tredjedel av bidragsunderlaget. Den totala statliga insatsen blir emellertid $(1\ 000 + 1\ 700)$ 2 700 kronor per år och den del av platskostnaden, som skulle falla på vårdtagaren eller i vissa fall på landstinget sålunda endast till 800 kronor om året. Å andra sidan kommer det egentliga statsbidraget, 2 000 kronor, för den, som åtnjuter kostnadsfri vård och som icke erhåller folkpension, att motsvara omkring 57,1 procent av platskostnaden. Den totala statliga insatsen blir emellertid i dessa fall något mindre eller — bortsett från de särskilda barnbidragen — $(2\ 000 + 290)$ 2 290 kronor per år.

Utredningen räknar med att i runt tal 9 000 efterblivna erhåller undervisning eller vård på särskolor eller vårdanstalter i internatform. Avnämnda antal kan omkring 5 400 beräknas antingen icke vara berättigade till kostnadsfri vård enligt föreliggande lagförslag eller vara mellan 16 och 21 år samt uppbära folkpension. Det årliga statsbidraget till internaten i allmänhet kan alltså uppskattas till $(3\ 600 \times 2\ 000 + 5\ 400 \times 1\ 000)$ 12 600 000 kronor. Då de totala värdkostnaderna för på internat intagna uppskattas till $(9\ 000 \times 3\ 500)$ 31 500 000 kronor uppgår den statliga andelen i form av direkt statsbidrag till i genomsnitt 40,0 procent.

Beträffande *externatskolorna* föreslår utredningen — förutom en höj-

ning av nu utgående bidrag till lärarlöner från 85 till 95 procent samt anläggningsbidrag även till dessa skolor — att denna skolform i statsbidragshänseende så nära som möjligt anslutes till vad som gäller i fråga om statsbidrag till skolor för normala barn. Med hänsyn härtill förordas, att statsbidrag skall utgå enligt *dels* liksom f. n. kungörelsen den 28 juni 1946 (nr 553) angående statsbidrag till anordnande av skolmåltider, *dels* kungörelsen den 14 juni 1946 (nr 292) angående statsbidrag för tillhandahållande av fria läroböcker m. m. åt lärjungar vid folk- och småskolor, *dels* kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 400) angående statsbidrag till viss undervisningsmateriel vid folk- och småskolor, *dels* kungörelsen den 17 juni 1943 (nr 538) angående statsbidrag för inackordering av skolbarn i skolhem, arbetshem och enskilda hem, *dels ock* kungörelsen den 15 juli 1944 (nr 585) med bestämmelser angående den statsunderstödda hälsovården vid folk- och småskolor samt högre folkskolor. Bidragen bör därvid utgå efter samma grunder, som gäller för normalskola i den kommun, där externatet är beläget.

För att externatundervisningen snarast skall nå önskvärd omfattning förordar utredningen vidare, att det nu gällande särskilda statsbidraget till externatskolor bibehålles vid oförändrat belopp men att anknytningen till de verkliga kostnaderna slopas och bidraget i stället utgår med ett fast belopp om 200 kronor per inskriven elev och läsår.

Utredningen framhåller i detta sammanhang, att om småbarnshem med förskola anordnas i externatform, nu ifrågavarande statsbidrag givetvis också bör avse denna vårdform. Då antalet i externatskolor f. n. intagna uppgår till omkring 750, skulle statsbidraget kunna beräknas till cirka 150 000 kronor per år.

Yttranden över 1951 års utrednings förslag.

Utredningens förslag, att statsbidraget skall anknytas till det godkända platsantalet har tillstyrkts av *nästan samtliga remissmyndigheter*. *Jämtlands läns landstings förvaltningsutskott* framhåller emellertid, att systemet kan medföra en benägenhet för tillsynsmyndigheten att beräkna vårdplatsantalet lägre än nödvändigt. Förvaltningsutskottet ser hellre, att statsbidraget beräknas efter den verkliga beläggningen.

Från några håll har anmärkningar riktats mot utredningens beräkning av bidragsunderlaget. *Statskontoret* — som tillstyrker konstruktionen av bidraget — anser, att tillräckliga skäl för att vid avvägningen av bidragets storlek utgå från ett med 200 kronor till 3 500 kronor förhöjt platskostnadsbelopp icke förebragts. Bidragsunderlaget bör därför beräknas till 3 300 kronor och bidragsbeloppet reduceras med 200 till 1 800 kronor per år och vårdplats. I betraktande av storleken av nu utgående folkpensionsförmåner framstår den för pensionsberättigad vårdtagare ifrågasatta minskningen av

statsbidraget med 1 000 kronor som alltför låg. Statskontoret förordar, att bidraget reduceras med 1 500 kronor. Även i de fall, då barnbidrag utgår, bör bidraget minskas, förslagsvis med 200 kronor.

Å andra sidan ifrågasätter några remissinstanser, om icke utredningens bidragsunderlag beräknats för lågt med beaktande av nuvarande höga vårdkostnader. *Stockholms stadsfullmäktige* framhåller, att vid stadens anstalter den genomsnittliga platskostnaden, bortsett från lärarlönerna, år 1952 utgjorde cirka 5 000 kronor. Inom alla landsting och städer utom landsting, där man vidtagit allvarliga åtgärder för att skapa tidsenliga vårdförhållanden, torde platskostnaden vara vida högre än den av utredningen framräknade genomsnittskostnaden. Beroende på flera omständigheter kommer säkerligen under relativt lång tid framåt kostnaderna per vårdplats att variera betydligt olika anstalter emellan. Av denna anledning måste det bli mycket svårt att fastställa ett generellt bidragsunderlag, utan att därigenom åstadkomma en orättvis bidragsgivning. Men hänsyn härtill bör skapas en möjlighet för huvudmännen att, därest den genomsnittliga platskostnaden väsentligt överstiger ett i statsbidragsbestämmelserna angivet bidragsunderlag, låta de verkliga kostnaderna bilda underlag för statsbidraget.

Från många håll har riktats invändningar mot det föreslagna avdraget i fråga om folkpensionstagarna. Så är bl. a. fallet med *medicinalstyrelsen* och *skolöverstyrelsen* samt *svenska stadsförbundets styrelse*, *förvaltningsutskottet i Västmanlands läns landsting*, *stadsfullmäktige i Stockholm* och *Göteborg* samt *föreningen Sävstaholmsskolorna*. *Skolöverstyrelsen* avstyrker bestämt en så väsentlig komplicerad av gällande statsbidragssystem. Den föreslagna differentieringen torde nödvändiggöra en förteckning över intagna, varav bl. a. måste framgå, om folkpension åtnjutits under hela redovisningsåret eller del därav och huruvida intagen under året fyller 21 år, eftersom för intagen utan folkpension olika statsbidrag skulle utgå före och efter 21 års ålder. För en intagen skulle under olika delar av året kunna ifrågakomma olika statsbidragsbelopp, vilket torde nödvändiggöra liknande räkneoperationer som med nu gällande medeltalsberäkning. *Överstyrelsen* framhåller allvarligt det angelägna i att ett enhetligt bidragsbelopp fastställs. Nämnade förteckning skulle då kunna ersättas av uppgifter om sammanlagda antalet intagna, exempelvis vid ingången av varje kvartal eller annan lämplig tidpunkt. Statsbidragsförfarandet skulle såväl för anstalterna som för utanordnande myndigheter bli det enklast tänkbara.

Medicinalstyrelsen föreslår, att bidraget utformas som ett rent platsbidrag. Enligt förslaget måste en tidsödande genomgång av elev- respektive patientförteckningar verkställas innan statsbidraget kan utbetalas, och i vissa fall torde remisser till pensionsstyrelsen erfordras för kontroll å i rekvisition lämnade uppgifter om folkpensionerna. Driftbidraget bör därför begränsas till ett belopp, motsvarande medeltalet av de föreslagna

driftbidragen, eller 1 400 kronor, och huvudmännen äga uppbära folkpensionen utan reduktion av bidraget. Statens totala insats torde härigenom komma att uppgå till i stort sett samma belopp, som utredningen föreslagit.

Svenska stadsförbundets styrelse och *Stockholms stadsfullmäktige* framhåller, att utredningen vid differentieringen av bidraget bortsett från det kommunala bidraget till folkpensionen, vilket beträffande Stockholm minskar statens andel i pensionen från 1 700 till 1 060 kronor.

Kalmar läns norra landstings förvaltningsutskott betonar det önskvärda i att bidraget erhåller en viss värdebeständighet utöver vad som följer av indextilläggen på folkpensionerna.

Folkpensionsfrågan beröres även av *socialstyrelsen*, som erinrar om önskvärdheten av att invalidpension ej beviljas elever vid bl. a. särskolorna, förrän man med någon grad av säkerhet kan bedöma den efterblivnes möjligheter att genom eget arbete försörja sig, d. v. s. i allmänhet först då utskrivning från skolan ägt rum och vederbörande någon tid prövats i familjevård. Utsikten att mista pensionen är en faktor, som kan hämma vederbörandes försök till inträde i arbetslivet och indragning av pensionen förorsakar lätt irritation. Vid avgiftssättningen för försöksutskriften och i familjevård utackorderad bör hänsyn tagas till folkpensionsförmåner, så att icke oskäliga överskott uppkommer.

Den av utredningen beräknade statliga andelen, 40 procent, av de totala driftkostnaderna anses av flera remissinstanser för låg. *Svenska landstingsförbundets styrelse* anser starka skäl tala för en hälftindelning i likhet med vad som föreslagits beträffande anläggningsbidraget. Liknande synpunkter anföres av *förvaltningsutskotten i Hallands, Skaraborgs och Kopparbergs läns landsting*. *Förvaltningsutskotten i Gävleborgs och Norrbottens läns landsting m. fl.* föreslår, att bidragsprocenten fastställs till i genomsnitt 80 procent, medan *Stockholms stadsfullmäktige* anser 90 procent vara riktigare.

De för externatskolorna föreslagna bidragsformerna har som regel icke föranlett någon erinran. *Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott* anser dock, att staten helt bör betala kostnaderna för denna skolform, i den mån den blir obligatorisk. *Förvaltningsutskotten i Göteborgs och Bohus läns* samt *Älvsborgs läns landsting* uttalar liksom *svenska föreningen för undervisning och vård av psykiskt efterblivna och fallandesjuka* samt *sinnesslöskolornas föreståndarförening*, att de gärna sett ett mindre antal bidragsformer. *Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott* anför liknande synpunkter samt tillägger, att det varit värdefullt, om i stället för anknytningen till normalskolans bidragsbestämmelser de fasta bidragen ökats.

En viss utökning av bidragsrätten föreslås av några remissinstanser. *Stockholms stadsfullmäktige* anser, att av tillsynsmyndigheterna godkänd överbeläggning bör få räknas som godkänt platsantal i detta sammanhang. Bidrag till dagliga resekostnader för externa elever såväl vid internat- som

externatskolor förordas av *Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott*, som också föreslår ett fast bidrag om 200 kronor per år och på inackorderingshem intagen. *De enskilda sinnesslöanstalternas förening* framhåller, att arbets- och sysselsättningsterapi är av högsta vikt även vid vårdhemmen och därför borde i form av statsbidrag till löner ställas utanför övriga vårdkostnader och täckas genom statsbidrag.

Bidrag till den öppna vården.

1951 års utredning.

Den öppna vårdens nuvarande organisation och omfattning m. m.

För att få en uppfattning om den öppna vårdens nuvarande organisation och omfattning m. m. gjorde utredningen under sommaren 1952 en rundfråga till centralanstalterna samt till vissa enskilda skol- och arbetshem. Av svaren framgår, att vid 32 av de 34 tillfrågade anstalterna den 1 januari och den 31 december 1951 fanns sammanlagt 1 034 resp. 1 118 psykiskt efterblivna i öppen vård. Av dessa var 487 (299 manliga och 188 kvinnliga) resp. 586 (365 manliga och 221 kvinnliga) försöksutskrivna, medan 547 (374 manliga och 173 kvinnliga) resp. 532 (360 manliga och 172 kvinnliga) utackorderats i familjevård. Det faktiska antalet i öppen vård utplacerade torde emellertid ha varit något högre, då icke alla tillfrågade anstalter lämnat uppgifter om den öppna vården. Sju anstalter med en öppen vård på vardera över 50 elever, nämligen Johannesberg (205 utskrivna), Storängen, Sofielund, Stretered, Upplands-Väsby, Nannylund och Ulleberg, har redovisat sammanlagt 597 psykiskt efterblivna i öppen vård, alltså mer än hälften av det uppgivna totala antalet i landet. Man synes härav kunna sluta sig till att den öppna vården icke utnyttjas i den omfattning, som borde varit möjlig.

Statsbidrag utgår f. n. för envar av det antal sinnesslöa, som i medeltal för dag under varje halvår utackorderats i kontrollerad familjevård, avsluten till vederbörande anstalt, med styrkta verkliga kostnaden, dock högst 90 kronor.

Allmänna synpunkter på organ för den öppna vården.

I gällande författningar upptagna bestämmelser om den öppna vården är mycket knapphändiga. Sålunda saknas i allmänhet bl. a. föreskrifter om vem, som skall utöva tillsyn över den öppna vården och ha ansvaret för att eleverna icke oskäligt utnyttjas eller fara illa, om tillsynens omfattning och art, om möjligheterna att förordna särskilda övervakare och om dessas ansvar och skyldigheter. Endast i statsbidragskungörelsen angående anstalter för bildbara sinnesslöa, som står under medicinalstyrelsens överinseende, finnes en föreskrift om vem, som skall utöva tillsyn över

den öppna vården, och om att denna tillsyn skall förekomma minst två gånger årligen.

Under de senaste åren har den öppna vården fått en betydligt ökad omfattning och införts vid de flesta centralanstalterna samt vid några enskilda skol- och arbetshem. Den öppna vården har dock hindrats i sin utveckling genom avsaknaden av författningsbestämmelser och bristen på särskild personal för ändamålet. Endast vid fyra centralanstalter — Stockholm, Stretered, Johannesberg och Ulleberg — finnes f. n. utöver föreståndarna särskild personal, som har med den öppna vården att göra.

I utredningens lagförslag föreslås, att — om ej särskilda skäl till annat föranleder — endast den, som är i oundgängligt behov av anstaltsvård må intagas på vårdanstalt för varaktig vård och kvarhållas i sådan vård. Den öppna vården bör sålunda vara den primära vårdformen, som alltid bör övervägas i första hand, då ett omhändertagande är nödvändigt. Vidare bör elever vid särskolan, som efter avslutad skolundervisning och därpå eventuellt följande praktisk utbildning icke anses böra definitivt utskrivas, utackorderas i familjevård eller försöksutskrivas. Även på vårdanstalt intagen bör givetvis — så snart en möjlighet till placering i öppen vård gives — utackorderas i familjevård eller försöksutskrivas. Bl. a. härigenom räknar utredningen med att platserna vid de landstingsägda och av städer utanför landsting ägda samt de privatägda särskoleinternaten och vårdanstalterna icke skall behöva utökas i så stor utsträckning, som 1946 års utredning räknat med.

Med hänsyn till den centrala ställning, som den öppna vården enligt utredningens förslag kommer att erhålla, är det angeläget, att den ges en funktionsduglig organisation. I de planer, som utredningen förutsatt skola upprättas för ordnandet av undervisningen och vården av de psykiskt efterblivna inom varje landstingsområde, bör i enlighet härmed särskilda organ för den öppna vården upptagas. Härmed åsyftas närmast personal för uppgifter ungefär motsvarande dem, som åvilar hjälpverksamhetsläkare och honom underlydande personal inom sinnessjukvården.

I första hand bör kuratorstjänster inrättas. I regel räcker det med en sådan tjänst för varje centralstyrelses verksamhetsområde. Inom större sådana områden eller där flera landsting utan gemensam centralstyrelse förenar sig om en organisation för den öppna vården, kan det visa sig erforderligt att inrätta två eller flera kuratorstjänster. Å andra sidan kan det inom vissa centralstyrelseområden, åtminstone till en början, kanske vara tillräckligt med en halvtidsanställd kurator. Det kan då vara lämpligt att kombinera kuratorstjänsten t. ex. med en eventuellt inrättad befattning som assistent åt rektorn.

Statsbidragsfrågorna.

Kostnaderna för de olika formerna av öppen vård måste komma att bli synnerligen varierande beroende på vårdformens karaktär, den vårdades

arbetsförmåga och därmed sammanhängande inkomster av eget arbete m. m. En utbyggnad av de öppna vårdformerna måste också anpassa sig efter de inom skilda landstingsområden olika förutsättningarna för anordnande av varje särskild vårdform. Att med sådana utgångspunkter söka konstruera ett på beräkning av huvudmannens kostnader grundat, särskilt statsbidrag antingen för varje vårdform för sig eller för den öppna vården i dess helhet är knappast möjligt. Med hänsyn härtill och då utredningen ansett en förenkling av statsbidragssystemet vara av största betydelse, har utredningen avstått från tanken på statsbidrag till de särskilda formerna av den öppna vården.

De särskilda befattningarna för den öppna vården kommer att få en avgörande betydelse för att denna vård erhåller en tillfredsställande omfattning och organisation. Med hänsyn härtill förordar utredningen, att statens bidrag till den öppna vården koncentreras till att avse den befattningshavare, som närmast kommer att få svara för densamma.

Bidraget bör avse hela lönekostnaden och utgå med ett fast belopp per år och befattningshavare. Detta belopp bör — i anslutning till den lönegradsplacering, som gäller för sociala kuratorer i allmänhet vid bl. a. karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet — beräknas efter 17 lönegradens tredje löneklass (19 lkl.). Bidraget bör vidare ur förenklingssynpunkt beräknas efter samma ortsgrupp för hela riket, lämpligen ortsgrupp 3. Lönen i 19 löneklassen på 3-ort utgör f. n. 10 932 eller i runt tal 11 000 kronor per år. Enär kuratorerna i stor omfattning torde komma att företaga inspektionsresor för tillsyn av de utplacerade, bör till lönebidraget läggas ett belopp om förslagsvis 1 000 kronor såsom bidrag till resekostnaderna. Det sammanlagda bidraget skulle sålunda uppgå till 12 000 kronor per år och befattningshavare. Efter prövning och medgivande av den myndighet, som har att fastställa planerna för vården av de psykiskt efterblivna, bör bidraget kunna fastställas att motsvara $1\frac{1}{2}$ eller 2 befattningshavare, d. v. s. höjas till 18 000 eller 24 000 kronor per år. Bidrag bör givetvis också kunna utgå för en halvtidsanställd befattningshavare, d. v. s. med 6 000 kronor. Med nu föreslagna bidragsbelopp och ett beräknat antal av 25 kuratorer i hela riket kan kostnaden för statsverket uppskattas till omkring 300 000 kronor per år. Till en början — intill dess organisationen utbyggs i full omfattning — torde man dock kunna räkna med visst lägre belopp, förslagsvis 250 000 kronor om året.

Yttranden över 1951 års utrednings förslag.

Av remissmyndigheterna uttalar *statskontoret* att, innan något utarbetat förslag rörande den öppna vårdens organisation föreligger, ämbetsverket icke kan tillstyrka, att särskilda kuratorstjänster inrättas med bidrag av statsmedel.

Övriga remissinstanser har emellertid i huvudsak tillstyrkt förslaget.

Uppsala läns landstings förvaltningsutskott framhåller dock, att, om rektor ensam kan handha den öppna vården, bidraget helt bör täcka hans resekostnader. *Skolöverstyrelsen* — som anser utredningens förslag innebära en högst avsevärd förenkling av statsbidragsförfarandet — föreslår, att bidraget med hänsyn till att resekostnaderna måste anses vara för lågt beräknade höjes till 15 000 kronor per befattningshavare.

Socialstyrelsen framhåller, att enbart uppgiften att söka anskaffa lämpliga familjevårdshem är så tidsödande, att den ingenstädes torde kunna tillfredsställande utföras av en halvtidsanställd arbetskraft. Kuratorn bör anlitas även för ekonomisk planering och rådgivning åt klientelet liksom för att bistå vederbörande vid uppkommande juridiska spörsmål m. m. Även definitivt utskrivna elever bör kunna påräkna hjälp av kuratorn. Dessa uppgifter måste anses vara så väsentliga, att kuratorn icke under några förhållanden därutöver bör sysselsättas med regelbundet arbete inom anstaltsvården. Med hänsyn till det anförda torde behov i regel föreligga av två heltidsanställda kuratorer för varje centralstyrelses verksamhetsområde. Statsbidrag härför bör kunna utgå utan särskild prövning. Enär kuratorerna — med tjänstebenämningen assistenter — vid statens skolor för barna- och ungdomsvården placerats i 23 lönegraden, bör statsbidraget beräknas med utgångspunkt från en tjänsteställning i lönegrad 21. Det föreslagna resekostnadsbidraget synes vara alldeles för lågt beräknat och med hänsyn till kuratorernas arbetsuppgifter böra upptagas till förslagsvis 3 000 kronor.

Svenska stadsförbundets styrelse och *Stockholms stadsfullmäktige* anser, att bidragen till den öppna vården bör vara minst lika stora som till anstaltsvården.

Enär det föreslagna bidraget ej tillnärmelsevis kommer att motsvara med denna vårdform förenade kostnader förordar *Stockholms läns landstings förvaltningsutskott*, att nuvarande statsbidrag om högst 180 kronor per år och i kontrollerad familjevård placerad bibehålles.

Stockholms stadsfullmäktige föreslår, att bidrag även skall utgå till driftkostnader vid exempelvis externa sysselsättningshem för vårdklientelet.

Föreningen Sävstaholmsskolorna anser, att utplacering i familjevård från enskild riksanstalt helst bör ske av personal, anställd vid denna anstalt, och icke genom en kurator inom den centralanstalts verksamhetsområde, varifrån eleven kommer. En sådan kurator har ju i regel icke haft någon kontakt med vederbörande elev och saknar därför den behövliga ingående kännedomen om vederbörandes speciella förutsättningar för placering i familjevård. Statsbidrag bör därför kunna utgå även till riksanstalt för anställandet av en kurator. I regel torde dock denna kuratorstjänst kunna förenas med en befattning som assistent åt föreståndaren.

Svensk kuratorsförening anser, att kuratorstjänsterna i likhet med vad som gäller för motsvarande tjänster vid de statliga ungdomsvårdsskolorna bör placeras i lägst 23 lönegraden.

Departementschefen.

I propositionen nr 26 till innevarande års riksdag har framlagts förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna. Enligt förslaget skall med vissa undantag huvudmannaskapet för vården av de psykiskt efterblivna, d. v. s. med nuvarande terminologi såväl bildbara som obildbara sinnesslöa, åläggas landstingen och städer utanför landsting. Varje landsting skall upprätta en plan för ordnandet av undervisningen och vården av de efterblivna inom landstingsområdet. I denna plan skall upptagas såväl särskolor — externat eller internat — och vårdanstalter som organ för den öppna vården. Även enskilda anstalter skall kunna upptagas i planen. Undervisning och vård skall vara kostnadsfri för efterblivna under 21 års ålder.

1951 års sinnesslövärdsutredning har vid sitt ställningstagande till det lagförslag, som legat till grund för nämnda proposition, ansett, att staten — vars direkta bidrag till sinnesslövärderna enligt av utredningen verkställda mycket ungefärliga beräkningar f. n. skulle täcka endast en knapp tredjedel av driftkostnaderna — måste lämna väsentliga bidrag både till anläggning och drift av särskolor och vårdanstalter. Utredningen — som avvisat tanken på att sinnesslövärderna skulle anses vara en principiellt statlig angelägenhet — har därvid anfört i huvudsak två skäl för en statlig bidragsgivning på detta område. För det första pålägges landstingen genom den föreslagna lagstiftningen en ny uppgift, nämligen huvudmannaskapet för vården av de obildbara sinnesslöa och av sådana bildbara sinnesslöa, för vilka huvudmannaskapet icke redan reglerats genom 1944 års lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa. Det andra skälet är önskemålet att uppmuntra till en snabb utbyggnad och upprustning av denna delvis eftersatta vårdgren.

Från flera remissmyndigheter har — nu liksom i yttrandena över utredningens lagförslag — framhållits, att sinnesslövärderna är en statlig angelägenhet och att staten på grund därav i princip bör bestrida alla med denna vård förenade kostnader. Enligt min mening kan man emellertid icke då det gäller sjukvården och liknande vårdområden tala om några principiellt statliga uppgifter. Den alldeles övervägande delen av landstingens verksamhet avser ju just hälso- och sjukvården samt vissa närstående vårdområden. Här har landstingen på grund av stadganden i lag eller utan uttrycklig föreskrift gjort väsentliga och betydande insatser, icke endast i fråga om kroppssjukvården utan även på andra områden såsom i fråga om lättskötta sinnessjuka, bildbara sinnesslöa barn och barnhemsverksamheten. Vården av obildbara och vuxna bildbara sinnesslöa synes icke skilja sig från dessa vårdgrenar på ett sådant sätt att uppgiften därför bör anses åvila staten. Frågan synes emellertid framför allt ha en rent praktisk-ekonomisk innebörd. Det måste anses olämpligt att på staten

överföra en vårdform, där landstingsområdena såväl ur praktiskt-administrativa synpunkter som av hänsyn till de vårdade och deras anhöriga får anses utgöra lämpliga upptagningsområden, och där de kommunala huvudmännen redan genom 1944 års lagstiftning ålagts väsentliga uppgifter. Statens åligganden i detta hänseende bör därför, såsom jag redan framhållit i lagpropositionen, begränsas till vården av vissa asociala och svårskötta efterblivna. Att låta staten betala hela kostnaden för sinnesslövarnen i övrigt låter sig knappast förena med det föreslagna kommunala huvudmannskapet. Å andra sidan anser jag det uppenbart, att kommunerna icke ensamma bör svara för dessa kostnader. Den föreslagna organisatoriska lösningen medför en utvidgning av de kommunala huvudmännens verksamhetsområde och därmed ökade kostnader för dessa. Härtill kommer det förut omnämnda önskemålet om en snabb upprustning och utbyggnad av denna vårdgren. Mot bakgrunden av det anförda anser jag mig sålunda kunna godtaga de båda huvudsakliga skäl, som utredningen anført för en statlig bidragsgivning på detta område, nämligen dels utökningen av huvudmannskapets omfattning, dels stimulanssynpunkten.

Beträffande förstnämnda spörsmål delar jag visserligen utredningens mening, att huvudmännen genom föreslagna nya åligganden kommer att få vidkännas ganska betydande utgifter. Jag vill emellertid å andra sidan framhålla, att utgiftsökningen knappast kan bli av den storleksordning, som åtskilliga remissmyndigheter tydligen utgått från. Enligt utredningens beräkningar skulle f. n. av de nuvarande totala vårdkostnaderna om i runt tal 34 000 000 kronor cirka 11 000 000 kronor betalas av staten, omkring (11 000 000 + 3 000 000) 14 000 000 kronor av landstingen och städerna utanför landsting samt återstoden, 9 000 000 kronor, av enskilda. De enskildas utgifter täckes emellertid till stor del av folkpensioner och barnbidrag. Den övervägande delen av kostnaderna härutöver torde f. n. bestri- das av primärkommunerna och i sista hand landstingen (motsvarande) enligt bestämmelserna i fattigvårds- och barnavårdslagarna samt lagen om lindring i mindre bemedlades kostnader för vård av sinnessjuka, sinnesslöa och fallandesjuka. Att beräkna hur stor del av ifrågavarande kostnader, som på grund av dessa stadganden redan nu åvilar de sekundärkommunala huvudmännen, torde knappast vara möjligt. Jag vill emellertid erinra om att utredningen i sitt första betänkande framhållit, att vid de enskilda anstalterna förmyndare och anhöriga endast i omkring 11 procent av antalet fall själva i sista hand betalade vårdavgifterna.

I fråga om det andra skälet för en statlig bidragsgivning på detta område vill jag understryka utredningens uttalande, att sinnesslövarnen utan tvekan måste anses vara en i flera hänseenden eftersatt vårdgren. Antalet f. n. befintliga anstaltsplatser är sålunda otillräckligt, framför allt i fråga om vårdklientelet, för vilket bestämmelser om huvudmannskap hittills sak-

nats. Den utbyggnad av sinnesslövrården, som förutsattes vid genomförandet av 1944 års lagstiftning, kan vidare ännu icke betraktas som avslutad. Åtskilliga såväl kommunala som enskilda anstalter är gamla och trots ombyggnader delvis otidsenliga. Även vårdstandarden i övrigt är på en del anstalter sådan, att en upprustning i såväl personellt som materiellt hänseende måste anses synnerligen angelägen. En snabb utbyggnad och i samband därmed en allmän upprustning av denna vårdgren måste därför vara ett viktigt önskemål. Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att flera huvudmän i avbidan på statsmakternas ställningstagande till föreliggande organisationsförslag redan vidtagit eller planerat åtgärder i dessa hänseenden.

Mot bakgrunden av det anförda synes det mig uppenbart, att huvudmännen måste erhålla statsbidrag för både anläggning och drift av de skolor och vårdanstalter, varom nu är fråga. Bidraget bör därvid, såsom utredningen föreslagit och i anslutning till vad som gäller f. n., fördelas på tre olika huvudformer, nämligen anläggningsbidrag, lärarlönebidrag och bidrag till egentliga driftkostnader. Det speciella utrustningsbidrag, som utredningen föreslagit skola utgå till anskaffande av viss utrustning vid de yrkeshem med yrkesundervisning, som enligt förenämnda lagförslag skall inrättas vid särskolorna, kan jag däremot icke tillstyrka. Jag delar visserligen utredningens åsikt, att en utbyggnad och intensifiering av yrkesutbildningen och yrkesundervisningen av de efterblivna, är en betydelsefull fråga. Särskilt vill jag understryka dess uttalande, att man härvid utan förutfattade meningar bör pröva olika yrkens möjligheter och lämplighet för de efterblivna. Ett utrustningsbidrag torde emellertid för såväl huvudmännen som tillsynsmyndigheterna komma att bli tvämligen svårhanterligt. Då härtill kommer, att bidraget torde få anses vara av förhållandevis ringa ekonomisk betydelse för huvudmännen, har jag ansett mig böra avstyrka införandet av denna nya bidragsform. Då förutsättningar för en löneroglering i fråga om de lärartjänster, som f. n. icke är statligt reglerade, icke förelegat, har jag icke heller ansett mig kunna tillstyrka den av utredningen på grundval av 1941 års lärarlönesakkunnigas betänkande föreslagna utvidgningen av bidragsrätten i fråga om lärarlönebidraget. Vidare föreslår jag viss ändring i fråga om konstruktionen av det särskilda bidraget till den öppna vården. Jag återkommer till denna fråga i det följande.

Innan jag övergår till frågan om storleken och utformningen av de särskilda bidragen, vill jag — i anslutning till av flera remissmyndigheter uttalade önskemål — framhålla, att, därest allmänna statsbidragsutredningen kommer att till behandling upptaga frågan om statsbidrag till sekundärkommuner, givetvis även nu förevarande bidrag av olika slag bör prövas.

Vad härefter först angår *anläggningsbidraget*, bör detta liksom f. n. utgå till landsting och städer utanför landsting. I den mån nybyggnad erfordras för att tillgodose behovet av ytterligare platser inom visst område, bör denna sålunda i princip ombesörjas av de kommunala huvudmännen. Även vissa enskilda anstalter torde emellertid komma att upptagas i landstingens planer för vården av de psykiskt efterblivna. I den mån nämnda huvudmän anser det ur olika synpunkter lämpligt och möjligt, att sådan nybyggnad ombesörjes av enskild, förening eller stiftelse, bör dock anläggningsbidrag såsom utredningen förutsatt kunna utgå efter prövning från fall till fall. Vissa kategorier enskilda anstalter torde emellertid icke komma att upptagas i planerna. Detta gäller tre typer av anstalter, nämligen för det första anstalter, avsedda för en speciell kategori efterblivna från hela landet, för det andra välskötta enskilda anstalter med intagna från ett stort antal landstingsområden och för det tredje slutligen sådana enskilda anstalter, som anses böra bibehållas endast under en övergångstid. Även till förstnämnda båda kategorier bör anläggningsbidrag kunna utgå efter särskild prövning, en prövning, som även bör kunna avse statsbidragets storlek. Den tredje gruppen enskilda anstalter bör givetvis icke erhålla anläggningsbidrag.

Bidrag bör, såsom jag förut framhållit, utgå till uppförande av såväl sarskolor i internatform som vårdanstalter. Då öppna vårdformer av olika slag i största möjliga utsträckning bör uppmuntras, har jag intet att erinra mot utredningens förslag, att bidrag alltid skall kunna utgå även för inrättande av externatskolor och externatplatser vid skolhem samt av sysselsättningsavdelningar i externatform.

Utredningens förslag beträffande de ändamål, för vilka anläggningsbidrag skall utgå, föranleder ingen erinran från min sida utom såvitt avser den föreslagna utvidgningen beträffande ändrings- och reparationsarbeten å befintliga, för sinnesslövärdan uppförda byggnader. Av principiella skäl samt då bidraget skulle bli svårhanterligt och knappast få större ekonomisk betydelse, anser jag mig icke kunna tillstyrka införandet av denna nya bidragsform.

Däremot anser jag mig böra godtaga utredningens förslag, att anläggningsbidraget — utom såvitt angår externaten samt ändringsarbeten å befintliga för annat ändamål uppförda byggnader — skall utgå med ett visst fast belopp per nytillkommande skol- eller vårdplats och att platsantalet sålunda skall bli avgörande för bestämmande av det sammanlagda statsbidragets storlek. En sådan ordning synes nämligen innebära en väsentlig förenkling och har också i och för sig tillstyrkts av så gott som samtliga remissinstanser.

Vad härefter angår frågan om platsbidragets storlek har utredningen på grundval av närmare redovisade ungefärliga kostnadsberäkningar upp-

skattat den genomsnittliga normala anläggningskostnaden till 24 000 kronor för sårskoleplats å internat och 18 000 kronor för plats å vårdanstalt Utredningen förordar, att platsbidraget bestämmes till 50 procent av dessa belopp, d. v. s. till 12 000 resp. 9 000 kronor per plats. Nu utgående bidrag om 4 000 kronor per plats, som dock endast avser anstalter för bildbara sinnesslöa, fastställdes av 1944 års riksdag på grundval av en byggnadskostnad varierande mellan 4 000 och 10 000 kronor per nybyggd plats. Då byggnadskostnadsindex sedan dess stigit med omkring 75 procent, skulle detta medföra en uppräknig av bidraget till 7 000 kronor. I likhet med statskontoret kan jag icke tillstyrka, att bidraget för internatskolor fastställas till högre belopp än nu angivits. Bidraget för vårdanstalter bör i ungefärlig relation härtill fastställas till 5 000 kronor per plats. Bidraget till externatskolor bör med hänsyn till angelägenheten av att uppmuntra externatundervisningen i enlighet med utredningens förslag fastställas till 50 procent av de verkliga kostnaderna men maximeras till högst 5 000 kronor per elevplats. För omändring av i vederbörande huvudmans ägo befintlig, för annat ändamål uppförd byggnad bör såsom utredningen föreslagit procenttalet fastställas till 30. Bidraget bör dock i detta fall självfallet maximeras till belopp, motsvarande förut angivna platsbidrag för särskolor resp. vårdanstalter. Därest externatplatser förläggas till internatskolor, bör efter prövning i varje särskilt fall en viss höjning av det för skolan utgående bidraget kunna medgivas. Liksom f. n. bör bidraget återbetalas, om skola eller anstalt nedlägges eller användes för annat ändamål.

Utredningens uppskattning av det aktuella platsbehovet anser jag mig kunna godtaga som en utgångspunkt för att bedöma de ekonomiska konsekvenserna av nu framlagda förslag. I enlighet härmed torde statens kostnader för utbyggnad av denna vårdgren kunna uppskattas till $(500 \times 7\,000)$ 3 500 000 kronor för skolinternaten och $(2\,300 \times 5\,000)$ 11 500 000 kronor för vårdanstalterna. Kostnaderna för externatskolor och förenämnda omändringsarbeten torde kunna beräknas till högst 2 000 000 kronor och den sammanlagda kostnaden alltså till omkring $(3\,500\,000 + 11\,500\,000 + 2\,000\,000)$ 17 000 000 kronor.

Utredningen har förutsatt, att denna utbyggnad skulle äga rum under en femtonårsperiod. Även om det i och för sig skulle vara önskvärt, att denna utbyggnad kunde genomföras på kortare tid, synes det emellertid i nuvarande investeringsläge och med hänsyn till behoven på övriga områden vara orealistiskt att räkna med en snabbare utbyggnadstakt. Jag har därför ansett mig f. n. böra godtaga utredningens förslag till utbyggnadstid såsom utgångspunkt för en beräkning av det statliga medelsbehovet för ändamålet. Detta skulle i enlighet härmed kunna uppskattas till icke fullt 1 200 000 kronor per budgetår.

De nya bidragsbestämmelserna bör träda i kraft den 1 januari 1955. Då vissa huvudmän i avbidan på en lösning av frågan om huvudmannaskapet

redan påbörjat och i några fall avslutat uppförande av sarskolor eller vårdanstalter, avsedda att inpassas i den nya organisationen, bör emellertid Kungl. Maj:t äga möjlighet att bevilja anläggningsbidrag även till sådana nybyggnader, vilkas uppförande påbörjats men ej avslutats före den 1 januari 1953, d. v. s. kalenderårsskiftet närmast efter framläggandet av 1951 års utrednings lagförslag. En förutsättning härför är dock givetvis, att vederbörande skola eller anstalt upptagits i någon godkänd plan eller eljest godkänts av vederbörande tillsynsmyndighet. Ansökningar om bidrag torde böra inlämnas till vederbörande tillsynsmyndighet före den 1 juli 1955.

Beträffande *lärarlönebidraget* ansluter jag mig helt till utredningens förslag såvitt angår konstruktionen av detsamma. Det föreslagna systemet att beräkna statsbidraget efter de sammanlagda kontanta avlöningsförmånerna i vederbörande ortsgrupp enligt den näst högsta löneklassen av för medgivna, reglerade tjänster gällande lönegrader måste komma att innebära en avsevärd förenkling av nu gällande bidragsgrunder. I likhet med utredningen anser jag vidare, att staten alltjämt bör svara för huvudparten av kostnaderna för löner till rektorer och lärare. Med den föreslagna konstruktionen av *lärarlönebidraget* kommer emellertid kostnaderna för eventuella vikarier eller för timlärare icke att inräknas i bidragsunderlaget. Med hänsyn härtill synes den av utredningen föreslagna fördelningen av bidragsberättigade kostnader mellan staten och vederbörande huvudmän vara väl avvägd. Jag förordar alltså, att den statliga andelen fastställes till 95 procent av de på angivet sätt beräknade kostnaderna. Vid bifall härtill torde statens andel av de verkliga kostnaderna komma att öka från f. n. omkring 85 procent till cirka 88 procent och därmed nära ansluta sig till det genomsnittliga bidraget till lönekostnaderna vid folkskoleväsendet. Huvudmansavgift bör liksom f. n. avdragas vid statsbidragets utbetalande. De nya bidragsgrunderna bör, såsom utredningen föreslagit, tillämpas redan fr. o. m. redovisningsåret 1954/55. De årliga kostnaderna för *lärarlönebidraget* torde kunna uppskattas till 3 600 000 kronor, innebärande en ökning i förhållande till av skolöverstyrelsen med utgångspunkt från nuvarande bidragsgrunder för nämnda budgetår äskat belopp med 200 000 kronor.

Även utredningens förslag till konstruktion av *statsbidraget till egentliga driftkostnader* anser jag mig böra godtaga. Jag förordar sålunda, att detta beträffande internat av olika slag fastställes till ett visst belopp per godkänd vårdplats. I det godkända platsantalet synes även böra inräknas en av vederbörande tillsynsmyndighet övergångsvis godkänd överbeläggning. Å andra sidan bör emellertid, för den händelse beläggningen skulle avsevärt understiga det godkända platsantalet eller om eljest särskilda skäl föranleder därtill, statsbidraget efter prövning av vederbörande tillsynsmyndighet kunna minskas. Utredningen har föreslagit, att bidraget i princip fastställes

till samma belopp för internatplatser av olika slag men med visst avdrag för intagna, som icke skall äga erhålla kostnadsfri vård eller som uppbär folkpension. Den av utredningen föreslagna förenklingen av statsbidraget torde emellertid komma till sin fulla rätt först vid ett för internatplatser av alla slag enhetligt statsbidrag. Jag förordar därför en sådan ändring av utredningens förslag.

Nu gällande driftbidrag utgår med ett belopp om 900 kronor per år. Utredningen har vid avvägningen av driftbidragets storlek utgått från en genomsnittlig normalkostnad per vårdplats, bortsett från lärarlönekostnader, om 3 400 för de kommunala och 3 000 kronor för de enskilda anstalterna eller i genomsnitt för båda anstaltskategorierna cirka 3 300 kronor. Denna genomsnittskostnad har med hänsyn till önskvärdheten av en höjd vårdstandard avrundats uppåt med 200 kronor till 3 500 kronor. De av utredningen föreslagna platsbidragen, 2 000 och i vissa fall 1 000 kronor, avsågs motsvara i genomsnitt 40 procent av sistnämnda platskostnad. Med den av mig tidigare föreslagna bidragskonstruktionen skulle härför erfordras ett platsbidrag om 1 400 kronor. Då bidraget emellertid synes böra avvägas i förhållande till de redovisade verkliga driftkostnaderna, anser jag mig icke kunna tillstyrka, att detsamma beräknas på ett högre bidragsunderlag, än vad som motsvarar den verkliga genomsnittskostnaden per vårdplats. På grund härav och med beaktande av bl. a. den andel av kostnaderna, som med hänsyn till uppburna folkpensioner och barnbidrag i själva verket kommer att åvila de kommunala huvudmännen, anser jag mig icke kunna förorda, att statsbidraget bestämmes till högre belopp än 1 200 kronor per plats. Förslaget innebär en höjning av det nuvarande driftbidraget med 300 kronor.

Med ett platsantal om i runt tal 9 000 skulle det årliga statsbidraget till internaten i enlighet härmed kunna uppskattas till omkring 10 800 000 kronor. Då de verkliga totala vårdkostnaderna för på internat intagna på grundval av nu anförda siffror kan uppskattas till $(9\,000 \times 3\,300)$ 29 700 000 kronor, uppgår sålunda den statliga andelen i form av egentligt driftbidrag till i genomsnitt omkring 36 procent. Med utgångspunkt från av utredningen verkställda beräkningar av antalet folkpensionsberättigade interner samt på särskolor och vårdanstalter intagna barn under 16 år kan den del av totalkostnaderna, som bestrides av folkpensioner (bortsett från det övergångsvis utgående bostadstillägget och fickpengar) samt barnbidrag, uppskattas till drygt 9 400 000 kronor. Den på nämnda kommunala huvudmän belöpande andelen skulle alltså uppgå till $(29\,700\,000 - 10\,800\,000 - 9\,400\,000)$ 9 500 000 kronor eller knappt 32 procent. Härvid har förutsatts, att några vårdavgifter utöver folkpensionen icke utgår. — Det måste emellertid understrykas, att dessa på utredningens kalkyler grundade beräkningar måste anses vara högst ungefärliga och utgå från en återhållsam bedömning av de faktiska vårdkostnaderna.

Mot utredningens förslag i fråga om *bidrag till externatskolor* har jag

intet att erinra. Denna skolform bör sålunda i statsbidragshänseende så nära som möjligt anslutas till vad som gäller beträffande folkskolan i allmänhet. I enlighet härmed bör bidrag utgå enligt de för normalskolor gällande bestämmelserna om bidrag till anordnande av skolmältider, för tillhandahållande av fria läroböcker m. m., för viss undervisningsmateriel, för inackordering av skolbarn samt för hälsovård. Vidare bör statsbidrag utgå med ett fast belopp om 200 kronor per inskriven elev och år. Då antalet i externatskola f. n. inskrivna elever uppgår till omkring 750, kan statens kostnader för det fasta bidraget uppskattas till cirka 150 000 kronor per år. Det av någon remissinstans framförda önskemålet om särskilt bidrag till dagliga resekostnader för externa elever vid internat- eller externatskolor, vilka kostnader torde få anses ingå i den eleverna tillkommande kostnadsfria vården, anser jag mig icke kunna tillstyrka.

I sitt förslag beträffande *bidrag till den öppna vården* har utredningen ansett det icke vara möjligt att på grundval av de verkliga kostnaderna konstruera vare sig ett bidrag för varje särskild vårdform eller för den öppna vården i dess helhet. Med hänsyn härtill och till angelägenheten av största möjliga förenkling av bidragssystemet har utredningen ansett sig böra avstå från tanken på statsbidrag till de särskilda formerna av den öppna vården. Bidraget har i stället avsetts skola utgå med belopp i huvudsak motsvarande lönekostnaden för den eller de befattningshavare, som närmast skulle få svara för den öppna vården. Ehuru ett bidrag av denna karaktär otvivelaktigt skulle vara av värde för att stimulera landstingen att anställa sådana befattningshavare, vilket i sin tur måste vara av väsentlig betydelse för en önskvärd effektivisering av den öppna vården, anser jag mig av principiella skäl icke kunna tillstyrka detta alternativ. Av skäl som utredningen anfört är jag icke heller beredd föreslå särskilda bidrag för var och en av de olika öppna vårdformer, som omfattas av den föreslagna lagstiftningen. Jag förordar i stället, att bidraget anslutes till den vårdform, som närmast anknyter till den slutna vården och som för huvudmännen torde vara förhållandevis mest kostnadskrävande, nämligen familjevården. Bidraget bör därvid utgå med ett fast belopp för var och en i familjevård utackorderad och år. Ur förenklingssynpunkt synes bidraget böra beräknas på antalet vid en viss tidpunkt, t. ex. kalenderårsskifte eller annan lämplig tid, i familjevård utackorderade. Bidraget, som f. n. utgår med 180 kronor för år, torde böra bestämmas till samma belopp, som föreslagits för externateleverna, eller till 200 kronor per vårdad och år. Då antalet familjevårdsfall f. n. kan uppskattas till i runt tal 800, torde kostnaderna för detta bidrag kunna beräknas till omkring 160 000 kronor om året.

De nya bidragsgrunderna torde — med förut angivna undantag — böra träda i kraft den 1 januari 1955, fr. o. m. vilken dag huvudmannaskapet för undervisning och vård av nu ifrågavarande efterblivna föreslagits komma att åvila landstingen och de landstingsfria städerna.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestäm-

meler rörande grunderna för statsbidragens utgående, som kan komma att erfordras.

Jag vill slutligen i detta sammanhang erinra om, att två enskilda anstalter, nämligen skolhemmet Söderhaga i Drevviken samt skol- och arbetshemmet Sävstaholm i Vingåker, icke kommer att omfattas av det föreslagna kommunala huvudmannskapet. I ett av 1948 års sinnesslövärdssakkunniga den 1 oktober 1951 till chefen för inrikesdepartementet avgivet betänkande angående skol- och yrkeshem för barn med komplicerad utvecklingshämning (SOU 1951: 48) har föreslagits bl. a., att dessa båda hem skulle genom särskilda avtal mellan staten och anstalternas huvudmän knytas till den av de sakkunniga förordade anstaltsorganisationen för vård av barn med komplicerad utvecklingshämning. I den inledningsvis omnämnda propositionen nr 26 har jag även uttalat mig för en sådan lösning. I enlighet härmed har Kungl. Maj:t genom beslut den 18 december 1953 uppdragit åt skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen att gemensamt upptaga förhandlingar med huvudmännen för nämnda båda anstalter i fråga om berörda anknytning samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, vartill förhandlingarna kunde giva anledning. I avbidan på dessa förslag torde även nämnda båda enskilda anstalter tills vidare böra omfattas av de föreslagna nya bidragsgrunderna.

I enlighet med vad nu anförts kan statens årliga bidrag till de totala driftkostnaderna uppskattas till följande belopp, nämligen för lärarlönebidrag 3 600 000 kronor samt för driftbidrag till internaten, till externatskolor och till öppen vård resp. 10 800 000, 150 000 och 160 000 kronor eller tillhoppa 14 710 000 kronor. Då samtliga driftbidrag utbetalas i efterskott, påverkas ej medelsbehovet för budgetåret 1954/55 av de föreslagna bidragsgrunderna. För sistnämnda budgetår äskas sammanlagt omkring 12 200 000 kronor, varför ökningen av statens årliga kostnader kan uppskattas till omkring 2 500 000 kronor.

De för ifrågavarande ändamål i riksstaten nu uppförda anslagen till Bidrag till uppförande eller inrättande av anstalter för bildbara sinnesslöa, till Bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa och till Bidrag till anstalter för obildbara sinnesslöa torde fr. o. m. budgetåret 1955/56 — d. v. s. det budgetår, varunder bidrag enligt de nya grunderna första gången kommer att utbetalas — böra uppföras under benämningen Bidrag till uppförande eller inrättande av särskolor och vårdanstalter för psykiskt efterblivna, Bidrag till driften av särskolor för psykiskt efterblivna samt Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna de förslag till ändrade statsbidragsgrunder för undervisning och vård av psykiskt efterblivna, som angivits i det föregående.

Anslagsäskanden för budgetåret 1954/55.

1:o) Bidrag till anstalter för obildbara sinnesslöa.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	3 200 000	3 372 770
1953/54 (statsliggaren s. 963)	3 960 000	
1954/55 (förslag)	3 960 000	

Yrkanden.

Medicinalstyrelsen (skr. 31/8 1953) hemställer, *dels* att anslaget uppföres med oförändrat belopp, *dels ock* att av anslaget 9 600 kronor må disponeras för anordnande av en utbildningskurs för i första hand föreståndare vid vård- och arbetshem inom sinnesslövården.

Motiv.

Statsbidraget för kalenderåret 1952 beräknas komma att uppgå till i runt tal 3 440 000 kronor. Genom den provisoriska ökningen av statsbidraget fr. o. m. den 1 januari 1953 uppnås visserligen icke den avvägning mellan statsbidrag och vårdavgifter, som statsmakterna enligt tidigare uttalanden ansett lämplig. I avbidan på 1951 års sinnesslövårdsutrednings förslag anser sig styrelsen dock icke böra f. n. påyrka någon ytterligare höjning. Med hänsyn härtill och då antalet nytillkomna vårdplatser är ringa, kan anslaget upptagas med oförändrat belopp.

Inom sinnesslövården arbetar f. n. en stor grupp föreståndare och vårdpersonal utan någon egentlig utbildning för arbete bland ett svårskött och särpräglad klientel. Med hänsyn till den utveckling sinnesslövården undergått de senaste åren och de berättigade krav, som måste ställas på god institutionsvård, kan detta ej längre anses godtagbart. *Medicinalstyrelsen* finner därför synnerligen angeläget, att en kurs anordnas i första hand för föreståndare vid vård- och arbetshem under styrelsens överinseende. Kursen avses omfatta tre veckor och föreslås förlagd till Stockholm. I kursen skall ingå föreläsningar, praktiska demonstrationer och studiebesök. Föreläsningarna avses omfatta bl. a. frågor rörande barna- och ungdomspsykologi, barnpsykiatri, psykisk barna- och ungdomsvård, moderna principer för utvecklingshämmande barns fostran och vård, sysselsättnings- och arbetsterapi samt spastikernas problem.

Deltagarantalet beräknas till 30. Då de flesta torde arbeta vid enskilda anstalter, som åtnjuter statsbidrag, bör möjlighet beredas dem att erhålla stipendier om högst 200 kronor för att underlätta deras omkostnader för resor och uppehälle i samband med kursen.

Kostnaderna beräknas till 9 600 kronor, varav för föreläsningar 3 200 kronor, stipendier 4 000 kronor, lokal 400 kronor, arvode till administratör 500 kronor samt resor och omkostnader för studiebesök 1 500 kronor.

Departementschefen.

Såsom medicinalstyrelsen framhållit finnes f. n. vid vård- och arbetshem under styrelsens överinseende en stor grupp föreståndare och vårdpersonal, som saknar erforderlig utbildning. I likhet med styrelsen anser jag det därför vara synnerligen angeläget, att en utbildningskurs för i första hand föreståndare för nämnda vård- och arbetshem anordnas under nästa budgetår. Styrelsens förslag till kursplan m. m. samt dess beräkning av kostnaderna för ändamålet anser jag mig kunna i huvudsak godtaga.

Mot styrelsens beräkning av medelsbehovet i övrigt under anslaget har jag intet att erinra. Jag vill härvid framhålla, att av mig i det föregående framlagda förslag till ändrade statsbidragsgrunder, vilka beträffande lärarlönebidraget avsetts skola träda i kraft fr. o. m. den 1 juli 1954 och i övrigt fr. o. m. den 1 januari 1955 icke påverkar medelsbehovet under anslagen till sinnesslövrården för budgetåret 1954/55. Driftbidragen utbetalas nämligen i efterskott och eventuella framställningar om anläggningsbidrag för byggnader, som påbörjats men icke färdigställda den 1 januari 1953, vilka ansökningar föreslagits skola vara inlämnade till vederbörande tillsynsmyndighet före den 1 juli 1955, torde icke komma att beviljas och utbetalas redan under loppet av nästkommande budgetår.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till anstalter för obildbara sinnesslöa* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 960 000 kronor.

2:o) Bidrag till uppförande eller inrättande av anstalter för bildbara sinnesslöa.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	100 000	—
1953/54 (statsliggaren s. 965)	850 000	
1954/55 (förslag)	900 000	

Yrkande.

Skolöverstyrelsen (skr. 25/8 1953) hemställer, att anslaget uppräknas med 150 000 kronor.

Motiv.

Vid utgången av budgetåret 1952/53 fanns på anslaget en reservation av 827 502 kronor. Av reservationen är ett belopp av 688 000 kronor bundet genom bifallna men ännu ej utbetalade ansökningar om bidrag. Summan av till Kungl. Maj:t ingivna eller hos skolöverstyrelsen inneliggande ansökningar uppgår till 920 500 kronor. Bidrag för samtliga förenämnda ansökningar beräknas komma att utbetalas under budgetåret 1953/54. Härutöver

väntas för tiden intill den 1 juli 1955 ansökningar om statsbidrag på sammanlagt 1 040 000 kronor. I enlighet härmed erfordras för budgetåret 1954/55 en medelsanvisning om (688 000 + 920 500 + 1 040 000 — 827 502 — 850 000) 970 998 eller i runt tal 1 000 000 kronor.

Departementschefen.

Bidrag för de av skolöverstyrelsen i anslagsframställningen angivna, redan beviljade ansökningarna om tillhoppa 688 000 kronor kan beräknas komma att utbetalas under loppet av budgetåret 1953/54. På grundval av hos Kungl. Maj:t eller skolöverstyrelsen inneliggande ansökningar torde bidrag kunna beviljas med omkring 1 022 000 kronor. För innevarande budgetår tillgängliga medel torde sålunda icke komma att helt förslå för utbetalande av bidrag även för sistnämnda ansökningar. Å andra sidan torde emellertid beloppet av sådana väntade bidragsansökningar, som kan beräknas påverka medelsbehovet före utgången av budgetåret 1954/55, kunna reduceras något på grund av inträffade förseningar av vissa byggnadsarbeten. Med hänsyn härtill och under erinran om vad jag under föregående punkt anfört om de föreslagna nya statsbidragsgrundernas inverkan på nu förevarande anslag förordar jag, att anslaget för nästa budgetår uppföres med ett belopp av 900 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till uppförande eller inrättande av anstalter för bildbara sinnesslöa* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 900 000 kronor.

3:o) Bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa.

	Anslag	Nettoutgift
1952/53	6 200 000	6 394 010
1953/54 (statsliggaren s. 965)	6 900 000	
1954/55 (förslag)	8 200 000	

Från anslaget bestrides kostnaderna för bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa enligt därom meddelade bestämmelser. Vidare har från anslaget under en följd av budgetår utgått bidrag till *dels* svenska föreningen för undervisning och vård av psykiskt efterblivna och fallande-sjuka för anordnande av en utbildningskurs för vårdpersonal vid sinnesslö-anstalerna, *dels ock* föreningen för sinnesslöa barns vård (numera föreningen Sävstaholmsskolorna) för uppehållande av verksamheten vid föreningens seminarium Slagsta för utbildande av lärarinnor vid skolor för sinnesslöa barn. Sistnämnda utbildning har fr. o. m. budgetåret 1953/54 förlagts i anslutning till småskoleseminariet i Stockholm och ställts under skolöverstyrelsens ledning. Härjämte har enligt medgivande av riksdagen under ett vart av budgetåren 1946/47—1949/50 från anslaget anvisats ett

belopp av högst 20 000 kronor samt för vardera av budgetåren 1950/51—1952/53 och 1953/54 ett belopp av högst 29 800 resp. 32 600 kronor för anordnande av en särskild med hjälpklasslärarutbildningen kombinerad kurs för utbildning av sinnesslölärare.

Yrkanden.

1. *Skolöverstyrelsen* (skr. 25/8 1953) hemställer, att anslaget, i vad det avser anstalter under överstyrelsens inseende, höjes med 1 328 000 kronor.

	Ökn. el. minskn.
a) Statsbidrag till avlöning åt föreståndare och lärare	+ 1 000 000
b) Statsbidrag till övriga driftkostnader	+ 159 000
c) Fortbildningskurs för lärare i slöjd	+ 27 000
d) Fortbildningskurs för lärare i kunskapsämne	+ 27 000
e) Utbildningskurs för vårdarinnor	— 8 000
f) Statsbidrag till inackordering av externatelever	+ 9 000
g) Särskoleseminariet m. m.	+ 114 000
	+ 1 328 000

2. *Medicinalstyrelsen* (skr. 31/8 1953) föreslår, *dels* att anslaget, såvitt avser under styrelsens inseende stående anstalter, uppföres med oförändrat belopp — 1 208 000 kronor — *dels ock* att av anslaget må såsom bidrag till anordnande av en utbildningskurs för vårdpersonal vid Skaraborgs och Älvsborgs läns sinnesslöanstalt Johannesberg användas ett likaledes oförändrat belopp av högst 20 000 kronor under samma villkor som tidigare gällt.

Motiv.

1 a) Under budgetåret 1953/54 beräknas på grund av vid skolorna genomförda utvidgningar tillkomma 20 nya lärartjänster, varav 5 vid skol- och arbetshem och 15 vid externatskolor. Statsbidraget till avlöning åt dessa lärare beräknas till i runt tal (85 procent av 200 640) 170 000 kronor. Genom lönegradsuppflyttning av rektorer och vissa lärare vid sinnesslöskolorna fr. o. m. den 1 juli 1953 belastas anslaget med ytterligare 380 000 kronor.

För budgetåret 1953/54 har till lärarpersonalens löner anvisats 2 400 000 kronor. Den faktiska medelsåtgången under budgetåret 1954/55 beräknas till 3 463 000 eller i runt tal 3 400 000 kronor. Hänsyn har därvid tagits till fr. o. m. den 1 januari 1954 gällande ny lönegruppering.

1 b) Antalet elever på skolhemmen beräknas öka med 150 och på externaten med 120. Anslaget bör således höjas med $(150 \times 900 + 120 \times 200)$ 159 000 kronor.

1 c) Under de närmast föregående budgetåren har medel beviljats till såväl en fortbildningskurs för föreståndare som en fortbildningskurs för lärare i kunskapsämne vid de statsunderstödda skolorna för bildbara sinnesslöa. En synnerligen viktig del av undervisningen vid dessa skolor åvilar

lärarna i slöjd. Det är synnerligen önskvärt, att en fortbildningskurs även för dessa lärare anordnas. Kursen skulle avse en allmän orientering över utvecklingshämningarnas psykologi och pedagogik. Den skulle vidare dels belysa de ökade möjligheterna att inom slöjdundervisningens område stimulera och utveckla eleverna, dels göra den vid arbetshemmen intensifierade yrkesutbildningen så ändamålsenlig som möjligt.

Kursen bör omfatta 14 dagar. Antalet deltagare beräknas till 50. De kvinnliga kursdeltagarna, vilka avlönas med statsmedel, bör erhålla full lön under kurstiden. Därjämte bör dessa deltagare åtnjuta resekostnadsersättning och traktamente enligt allmänna resereglementet. Överstyrelsen förutsätter, att landstingen beviljar eventuella manliga deltagare samma förmåner. Sammanlagda kostnaderna beräknas till 27 000 kronor.

1 d) Stort behov föreligger f. n. av en specialbetonad fortbildningskurs för lärare i kunskapsämne inom sinnesslöskolan. Kursen skulle syfta till att rikta lärarnas uppmärksamhet på uppkomsten och yttringarna av sådana intellektuella utvecklingshämningar, som orsakas av sociala förhållanden, kroppsliga sjukdomstillstånd eller brister i vissa intellektuella funktioner. Vidare skulle behandlas dels diagnostiska metoder att avgöra, huruvida vissa elever hör hemma i sinnesslöskolan eller icke, dels behandlingsmetoder för elever, vilkas psykiska efterblivenhet kompliceras av speciella svårigheter.

Deltagarantalet beräknas till 50. Kurstiden bör omfatta 14 dagar. Kursdeltagarna bör erhålla full lön under kurstiden ävensom resekostnadsersättning och traktamente. Kostnaden beräknas till 27 000 kronor.

1 e) För budgetåret 1953/54 beviljades 16 000 kronor till två utbildningskurser för vårdpersonal vid sinnesslöskolorna. Ytterligare ett antal vårdarinnor bör få genomgå en sådan kurs under budgetåret 1954/55. Kursen bör omfatta tre veckor och antalet deltagare uppgå till 30. Kostnaden uppskattas till 8 000 kronor.

1 f) För budgetåret 1953/54 anvisades till inackordering av sådana barn, som icke har sina hem i stad, där externatskola finnes inrättad, 27 000 kronor. Under innevarande budgetår beräknas antalet inackorderade elever till 40, varför bidraget bör ökas med $(40 \times 900 - 27\,000)$ 9 000 kronor.

1 g) Den 29 maj 1953 uppdrog Kungl. Maj:t åt överstyrelsen att ombesörja en utbildning av sinnesslörlärare, som motsvarade den vid Slagsta seminarium bedrivna, samt medgav, att överstyrelsen för budgetåret 1953/54 finge för nämnda ändamål disponera ett belopp av 70 000 kronor, varav 65 000 kronor till avlöningar och omkostnader samt 5 000 kronor till utrustning.

Under läsåret 1953/54 har utbildningen förlagts i anslutning till småskoleseminariet i Stockholm under benämningen särskoleseminariet i Stockholm. Detta seminarium beräknas innevarande år mottaga 25 elever och under läsåret 1954/55 30 elever. Ökningen av antalet elever beräknas med-

föra stegrade omkostnader med i runt tal 5 000 kronor. Den arvodeshöjning från 1 000 till 2 000 kronor, som överstyrelsen föreslagit beträffande folk- och småskollärare, som förordnas till handledare för seminarieeleverna, bör tillerkännas även de lärare, som anlitas såsom handledare för särskoleseminariets elever. Kostnadsökningen härför beräknas till 10 000 kronor.

Seminariets kapacitet är dock ej tillräcklig för att tillgodose behovet av sinnesslölärare. Såsom skett sedan våren 1946 bör därför medel anvisas även till en särskild med hjälpklasslärarutbildningen kombinerad kurs för utbildning av sinnesslölärare. Härför erfordras 34 000 kronor, innebärande en ökning med 1 400 kronor på grund av förslaget om höjning av handledararvodena. Sålunda skulle för särskoleseminariet m. m. erfordras (65 000 + 5 000 + 10 000 + 34 000) 114 000 kronor. Särskilda medel för detta ändamål har icke beräknats under anslaget för budgetåret 1953/54.

Departementschefen.

I likhet med skolöverstyrelsen anser jag angeläget, att ytterligare en kurs för utbildning av vårdpersonal vid sinnesslöskolorna anordnas under nästa budgetår. Däremot är jag icke beredd förorda, att medel anvisas för anordnande av fortbildningskurser för slöjdlärare eller för lärare i kunskapsämnena.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens bemyndigande genom beslut den 29 maj 1953 uppdragit åt skolöverstyrelsen att ombesörja en utbildning av sinnesslölärare, motsvarande den vid Slagsta seminarium tidigare bedrivna. För ändamålet anvisades ett belopp av 70 000 kronor. Utbildningen har förlagts i anslutning till småskoleseminariet i Stockholm under benämningen särskoleseminariet i Stockholm. Då seminariets kapacitet emellertid icke är tillräcklig, har Kungl. Maj:t — såsom ävenledes med stöd av riksdagens bemyndigande skett sedan år 1946 — genom beslut den 19 februari 1954 anvisat medel, 32 600 kronor, för anordnande av en särskild med hjälpklasslärarutbildningen kombinerad kurs för utbildning av sinnesslölärare. Motsvarande utbildning bör, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, anordnas även under nästa budgetår och uppkommande kostnader liksom hittills få bestridas från nu ifrågavarande anslag. Efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet vill jag dock förorda, att handläggningen av frågor rörande lärarutbildningen fr. o. m. budgetåret 1955/56 överflyttas från inrikesdepartementet till ecklesiastikdepartementet. Skolöverstyrelsens beräkning av kostnaderna för ifrågavarande utbildning för budgetåret 1954/55 torde i huvudsak kunna godtagas. Jag anser mig dock icke kunna tillstyrka överstyrelsens förslag om höjning av handledararvoden till de lärare, som förordnas till handledare för elever vid särskoleseminariet eller vid den särskilda med hjälpklasslärarutbildningen kombinerade kursen för utbildning av sinnesslö-

lärare. I enlighet härmed och då jag icke har något att erinra mot skolöverstyrelsens beräkningar i fråga om medelsbehovet i övrigt under anslaget för nästa budgetår, skulle detsamma för överstyrelsens del behöva uppräknas med (1 328 000 — 27 000 — 27 000 — 10 000 — 1 400) 1 262 600 kronor, vilket belopp torde böra avrundas uppåt till 1 300 000 kronor.

Medicinalstyrelsens beräkning av medelsbehovet för under dess inseeende stående anstalter har icke givit mig anledning till erinran. Jag har därvid ansett mig böra tillstyrka styrelsens förslag, att även för nästa budgetår ett belopp om högst 20 000 kronor får utgå såsom bidrag till anordnande vid Skaraborgs och Älvsborgs läns sinnesslöanstalt Johannesberg av en utbildningskurs för vårdpersonal vid sinnesslöanstalterna.

I enlighet härmed och under einran om vad som under punkten 1 anförts i fråga om de föreslagna nya statsbidragsgrundernas inverkan på nu förevarande anslag, kan det sammanlagda medelsbehovet för nästa budgetår uppskattas till (6 900 000 + 1 300 000) 8 200 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 8 200 000 kronor.

4:o) Bidrag till svenska föreningen för psykisk hälsovård. Anslag för detta ändamål finnes icke uppfört i riksstaten för budgetåret 1953/54.

Yrkande.

Svenska föreningen för psykisk hälsovård (skr. 19/10 1953) hemställer om statsbidrag med 6 000 kronor för bestridande av kostnaderna för sjukgymnastisk behandling av vissa spastiska sinnesslöa barn.

Motiv.

Föreningen har till uppgift bl. a. att förebygga nervösa och psykiska sjukdomstillstånd hos därav hotade personer ävensom att genom ändamålsenliga vårdåtgärder förbättra dem, som drabbats av sådana sjukdomar. Till berörda kategorier torde kunna hänföras spastiska barn, ett klientel, som i viss utsträckning visat sig mottagligt för rörelseterapi och härigenom kunnat räddas åt en mera människovärdig tillvaro. Föreningen har anslagit medel till av sjukgymnastisk expert företagna resor till ett stort antal sinnesslöanstalter i syfte att meddela spastiska barn behandling och att samtidigt instruera vårdpersonalen. Under tiden 18 september 1951—30 september 1952 besöktes sålunda 55 sinnesslöanstalter med 5 707 intagna, av vilka 367 erhöll sjukgymnastisk behandling och rörelseprogram. Besöken planerades av medicinalstyrelsen. Sedan maj månad 1953 har verksamheten kunnat upprätthållas genom bistånd från Rädda Barnen, som

beviljat 6 000 kronor för ändamålet. Av dessa medel har redan cirka hälften förbrukats. Verksamheten synes vara av synnerligen stort, framför allt humanitärt värde. Då föreningen därför önskar fortsätta densamma men av ekonomiska skäl icke i längden ser sig i stånd härtil, anhåller föreningen, att medel måtte ställas till dess disposition för fortsatt bedrivande av verksamheten i fråga. Den årliga kostnaden beräknas komma att uppgå till i runt tal 6 000 kronor.

Yttranden.

Medicinalstyrelsen erinrar, att spastiska barn i stor utsträckning vistas på sinnesslöanstalter. Dessa barn har i denna miljö icke kommit att uppnå den utveckling, som vid behandling enligt moderna och för dem tillrättlagda principer eljest hade varit möjlig. Enligt styrelsens mening framstår de nuvarande vårdmöjligheterna som uppenbart otillräckliga och otillfredsställande och en lösning av spastikervårdens problem måste bygga på en samverkan mellan statliga och kommunala vårdresurser. De mest aktuella frågorna för statens vidkommande synes vara att i anslutning till av styrelsen förut uppdragna riktlinjer dels försätta Eugeniahemmet i sådant skick, att detsamma kan tjänstgöra såsom speciell och kvalificerad centralanstalt inom spastikervården, dels lämna erforderligt bidrag till ett planerat hem för spastiska barn i Göteborg. I avvaktan på de sålunda planerade, mera vittomfattande åtgärderna inom spastikervårdens område kan styrelsen tillstyrka, att föreningen för nu ifrågavarande ändamål beviljas ett tillfälligt bidrag av 6 000 kronor.

Statskontoret framhåller, att föreningens verksamhet väsentligen synes vara inriktad på sådana åtgärder, som främst ankommer på kommuner och landsting i egenskap av huvudmän på sjukvårdens område. Med hänsyn härtil möter det enligt ämbetsverkets mening principiella betänkligheter, att staten skulle lämna direkt stöd till verksamheten. Framställningen bör därför ej föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Departementschefen.

Genom propositionen nr 26 till innevarande års riksdag har framlagts förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna, vilket förslag bl. a. innebär ställningstagande till huvudmannaskapet för vården av såväl bildbara som obildbara sinnesslöa spastiker. I den mån dessa är höggradigt vanföra eller eljest så svårskötta, att de fordrar vård på specialanstalt, skall vården omhänderhas av staten. Huvudmannaskapet för övriga efterblivna spastiker skall åvila landstingen och städerna utanför landsting. Den nya lagstiftningen har föreslagits skola träda i kraft den 1 januari 1955.

För att bereda de efterblivna spastiker, som nu är intagna på sinnesslöanstalter av olika slag, tillfälle till sjukgymnastisk behandling har svenska

föreningen för psykisk hälsovård sedan slutet av år 1951 haft anställd en ambulerande sjukgymnast. Då verksamheten synes ha lämnat goda resultat, är det angeläget, att föreningen kan fortsätta med densamma. Enligt vad som framgår av handlingarna i ärendet bifogade uppgifter rörande föreningens ekonomi, torde detta icke vara möjligt, med mindre föreningen erhåller särskilt bidrag till verksamheten. Med hänsyn härtill anser jag mig böra förorda, att föreningen tillerkännes statsbidrag för ändamålet. Då enligt vad förut anförts frågan om huvudmannskapet för vården av sinnesslöa spastiker fr. o. m. den 1 januari 1955 torde komma att vara löst, bör statsbidrag icke utgå till föreningen efter nämnda dag. Jag förordar, att bidraget för tiden intill 1954 års utgång bestämmes till 6 000 kronor. För ändamålet torde böra anvisas ett särskilt obetecknat anslag, benämnt Bidrag till svenska föreningen för psykisk hälsovård.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Bidrag till svenska föreningen för psykisk hälsovård* för budgetåret 1954/55 under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 6 000 kronor.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Sven Örtenberg.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Inledning	Sid. 4
Förslag till ändrade statsbidragsgrunder.	
<i>Allmänna synpunkter.</i>	
1946 års utrednings förslag	6
Yttranden över 1946 års utrednings förslag	6
1951 års utrednings förslag	7
Yttranden över 1951 års utrednings förslag	10
<i>Anläggningsbidrag.</i>	
Gällande bestämmelser	13
1946 års utrednings förslag	14
Yttranden över 1946 års utrednings förslag	15
1951 års utrednings förslag	16
Yttranden över 1951 års utrednings förslag	21
<i>Utrustningsbidrag.</i>	
1951 års utrednings förslag	24
Yttranden över 1951 års utrednings förslag	26
<i>Lärarlönebidrag.</i>	
Gällande bestämmelser	27
1946 års utrednings förslag	28
Yttranden över 1946 års utrednings förslag	29
1941 års lärarlönesakkunnigas förslag angående utvidgning av statsbidrags- området	29
1951 års utrednings förslag	30
Yttranden över 1951 års utrednings förslag	32
<i>Bidrag till egentliga driftkostnader.</i>	
Gällande bestämmelser	34
1946 års utrednings förslag	35
Yttranden över 1946 års utrednings förslag	36
1951 års utrednings förslag	38
Yttranden över 1951 års utrednings förslag	41
<i>Bidrag till den öppna vården.</i>	
1951 års utredning	44
Den öppna vårdens nuvarande organisation och omfattning m. m.	44
Allmänna synpunkter på organ för den öppna vården	44
Statsbidragsfrågorna	45
Yttranden över 1951 års utrednings förslag	46
<i>Departementschefen.</i>	48

Anslagsäskanden för budgetåret 1954/55.

Bidrag till anstalter för obildbara sinnesslöa	57
Bidrag till uppförande eller inrättande av anstalter för bildbara sinnesslöa	58
Bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa	59
Bidrag till svenska föreningen för psykisk hälsovård	63
